

UREDBA RIM II: UJEDNAČENA PRAVILA O PRAVU MJERODAVNOM ZA IZVANUGOVORNE OBVEZE U EUROPSKOJ UNIJI

Mr. sc. Ivana Kunda,
asistentica – znanstvena novakinja
Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci

UDK: 341.9(4-67EU)
341:061.1(4)
Ur.: 25. srpnja 2007.
Pr.: 29. studenog 2007.
Pregledni znanstveni članak

Nakon niza godina rada na usklađivanju teksta Uredba Rim II ugledala je svjetlo dana u srpnju 2007. Cjelovita raščlamba pravila Uredbe koju pruža ovaj rad, predstavlja osnovu za određene zaključke u svezi s njezinim bitnim obilježjima. Svojim je rješenjima u najvećoj mjeri zadržala tradicionalni pristup, pa se stoga može označiti gotovo kodifikacijom kolizijskih pravila za izvanugovorne obveze značajnog dijela država članica. Tu se prije svega misli na odabir objektivnih poveznica i mogućnost izbora mjerodavnog prava ograničenu pretežitijim interesima zaštite slabije stranke u postupku, kao i trećih osoba. No ipak pojedinim svojim rješenjima odražava i intrinzično joj svojstvo sekundarnog propisa Zajednice jer služi unaprjeđenju nekih od ključnih načela tog pravnog sustava. Primjer takvog rješenja odredba je kojom se onemogućava izbjegavanje primjene na slučaj koji pokazuje povezanost samo s područjem Europske unije "običnih" prisilnih pravila acquisa.

Ključne riječi: europsko međunarodno privatno pravo, Rim II, mjerodavno pravo, izvanugovorna odgovornost, kvazikontrakti.

U srpnju 2007. godine okončan je zakonodavni postupak donošenja uredbe čija je svrha ujednačavanje pravila o mjerodavnom pravu za pitanja građanskopravne odgovornosti za štetu prouzročenu drugim osobama. Pri opredjeljivanju za pojedine poveznice i tehnike određivanja mjerodavnog prava u ovoj Uredbi (EZ) br. 864/2007 Europskog parlamenta i Vijeća od 11. srpnja 2007. o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze (Rim II) (u daljnjem tekstu: Uredba Rim II),¹ zakonodavac je kao polazište proglasio načelo pravne

¹ OJ L 199, 31.7.2007., str. 40.

sigurnosti, s jedne strane, i potrebu za pravednošću u pojedinačnim slučajevima, s druge. Načela su to koja je Europski sud pravde označio kao ključna za jasnoću i predvidljivost *acquisa* onima na koje se primjenjuje.² Rukovodeći se time predviđeno je opće kolizijsko pravilo, nekolicina posebnih pravila te, za određene vrste povreda, izbjegavajuća klauzula ako je nužno u određenom slučaju ispraviti objektivnu poveznicu. Pored toga, strankama je omogućen izbor mjerodavnog prava pod uvjetima koji prvenstveno ojačavaju položaj slabije stranke.

1. Djelatnosti koje su prethodile donošenju Uredbe Rim II

Uredba Rim II u postupku je donošenja već nekoliko godina, no zamisao o ujednačavanju kolizijskih pravila izvanugovornih obveza u okviru Europske unije postoji još od vremena Europske ekonomske zajednice. U međuvremenu su ti naponi bili prekinuti na duže razdoblje. Stoga se put nastanka može podijeliti na početne zasade ideje o ujednačavanju pravila te zakonodavni postupak koji je prethodio donošenju ove Uredbe.

1.1. Korijeni zamisli o ujednačavanju kolizijskih pravila za izvanugovorne obveze

Konkretna zamisao o ujednačavanju kolizijskih pravila u području obveznih odnosa potječe još od prije gotovo pola stoljeća, i to iz Belgije. Naime, poticaj su bili s jedne strane naponi u izradi pravila o međunarodnom privatnom pravu za područje Beneluksa,³ a s druge strane uspjeh ujednačavanja pravila o međunarodnoj nadležnosti, priznanju i ovrsi stranih odluka u građanskim i trgovačkim stvarima u Uredbi Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti i priznanju i ovrsi odluka u građanskim i trgovačkim stvarima (u daljnjem tekstu: Uredba Brisel I).⁴ Godine 1967. ta je zamisao dobila i oblik osnivanjem skupine nacionalnih stručnjaka iz šest tadašnjih država članica koji su radili na Konvenciji o pravu mjerodavnom za ugovorne i izvanugovorne obveze. Prvotni nacrt Konvencije predstavljen 6. prosinca 1972. zajedno s pojašnjavajućim izvješćem Komisije.⁵ Nakon prvog vala proširenja Europske

² Vidi, ESP spojeni slučajevi C-212/80-C-217/80 *Salumi* [1981] ECR 2735.

³ O tom projektu vidi, DE BOER, Ted M., *Beyond Lex Loci Delicti: Conflicts Methodology and Multistate Torts in American Case Law*, Kluwer Law and Publishers, Deventer, 1987., str. 25.-36.

⁴ OJ L 12, 16.1.2001., str. 1. Uredba kako je posljednji puta izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1791/2006, OJ L 363, 20.12.2006., str. 1.

⁵ Vidi, Texts u: *Acts and Documents of an International Colloquium held in Copenhagen on 29/30 April 1974*, objavljen u: LANDO, Ole/VON HOFFMANN, Bernd/SIEHR, Kurt, *European Private International Law of Obligations*, 1975., str. 220. et seq.; VON HOFFMAN, Bernd, *European Private International Law*, Nijmegen, 1998., str. 89. i 90. Prvotni je nacrt Konvencije iz 1972. godine sadržavao članke od 10. do 14. koji su ujednačavali pravila za izvanugovornu odgovornost za štetu. Osnovno načelo bilo je "omekšano pravilo mjesta povrede" te isključenje autonomije volje stranaka. Pitanja stjecanja bez osnove i posloводства bez naloga bila su prema

ekonomske zajednice na Dansku, Irsku i Ujedinjeno Kraljevstvo napušten je dio projekta koji se odnosio na izvanugovorne obveze jer nije bio prihvatljiv novim državama članicama.⁶ Kao rezultat rada skupine stručnjaka 16. lipnja 1980. u Rimu potpisana je u konačnici Konvencija o pravu mjerodavnom za ugovorne odnose (u daljnjem tekstu: Rimska konvencija).⁷

Izvanugovorni odnosi postali su predmetom ujednačavanja u Europskoj uniji tek nekoliko godina unazad. Naime, teren se pripremao još od sastanka Europskog vijeća u Tampereu 15. i 16. listopada 1999. na kojem je potvrđeno načelo međusobnog priznanja presuda i drugih odluka sudbenih tijela kao temelj pravosudne suradnje u građanskim stvarima, te su Vijeće i Komisija pozvani na usvajanje programa mjera radi provođenja načela međusobnog priznanja.⁸ Uslijedilo je potom 30. studenoga 2000. usvajanje zajedničkog programa Komisije i Vijeća glede mjera provedbe načela međusobnog priznavanja odluka u građanskim i trgovačkim stvarima.⁹ Stvarni poticaj bio je Haški program,¹⁰ usvojen od strane Europskog vijeća 5. studenoga 2004., kojime je upućen poziv na aktivno ujednačavanje kolizijskih pravila za izvanugovorne obveze.¹¹ Potreba za ujednačavanjem ovih pravila potvrđena je i iz nekih znanstvenih krugova, kao što su Europska skupina za međunarodno privatno pravo (*Groupe européenne de droit international privé* – GEDIP) i Hambuška skupina za međunarodno

članku 13. podvrgnuta pravu mjesta gdje je događaj nastao. O tom prijedlogu vidi primjerice, MORSE, C.G.J., *Torts in Private International Law*, North-Holland Publishing Co., Amsterdam/New York/Oxford, 1978., str. 326.-336.; VON OVERBECK, Alfred E./VOLKEN, Paul, *Das internationale Deliktsrecht in Vorentwurf der EWG, Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 38, 1974., str. 55.-77.

⁶ BOUČEK, Vilim, Prijedlog Uredbe Rim II iz 2003. i opće odredbe deliktneog statuta u hrvatskom Zakonu o međunarodnom privatnom pravu, u: KNEZ, Rajko/KRALJIĆ, Suzana/STOJANOVIĆ, Dušan (ur.), *Zbornik prispevkov – Evropski sodni prostor*, Pravna fakulteta Univerze v Mariboru, Maribor, 2005., (str. 203.-216.), str. 204.-205.

⁷ OJ L 266, 9.10.1980., str. 1.; pročišćeni tekst u OJ C 334, 30.12.2005., str. 1. Tekst Konvencije predmetom je izmjena i usvajanja u obliku propisa Zajednice. Vidi, Prijedlog Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu mjerodavnom za ugovorne obveze (Rim I), COM(2005) 650 final, 2005/0261 (COD), Brussels 15.12.2005, dostupno na <http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/site/en/com/2005/com2005_0650en01.pdf> (posljednji posjet 16.2.2006.) (u daljnjem tekstu: Prijedlog Uredbe Rim I).

⁸ O načelu međusobnog priznanja vidi primjerice, GÚZMAN ZAPATER, Mónica, *El principio del reconocimiento mutuo: un nuevo modelo para el Derecho Internacional Privado Comunitario?*, *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, br. 3, 1998., str. 137.-170.; PADOA SCHIOPPA, Fiorella (ur.), *The Principle of Mutual Recognition in the European Integration Process*, Palgrave Macmillan, Basingstoke, 2005.

⁹ OJ C 12, 15.1.2001, str. 1. Program utvrđuje mjere u svezi s ujednačavanjem međunarodno-privatopravnih pravila, kao što su ona koja omogućavaju međusobno priznavanje presuda.

¹⁰ OJ C 53, 3.3.2005, str. 1.

¹¹ Haški program: Deset prioriteta za sljedećih pet godina partnerstvo za europsku obnovu u području slobode, sigurnosti i pravde, COM(2005) 184 final, Brussels, 10.5.2005, dostupno na <<http://europa.eu.int/eur-lex/lex/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CELEX:52005PC0184:EN:HTML>> (posljednji posjet 16.1. 2006.).

privatno pravo (*Hamburg Group for Private International Law*).¹² Osnova za donošenje propisa kojima se ujednačavaju pravila međunarodnog privatnog prava nalazi se u članku 65. točki (b) Ugovora o EZ koji je unesen u osnivačke ugovore Ugovorom iz Amsterdama.¹³ Taj proces prijelaza međunarodnog privatnog prava iz trećeg u prvi stup prava Zajednice naziva se pozajedničenje.¹⁴

1.2. Postupak usvajanja Uredbe Rim II

Dana 3. svibnja 2002. Komisija je javnosti objavila pokretanje postupka konzultacija sa svim zainteresiranim osobama na način da je postavila Prethodni nacrt prijedloga Uredbe Vijeća o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze. Tijekom narednih nekoliko mjeseci zaprimila je osamdesetak dopisa iz različitih izvora, bilo poslovnih ili znanstvenih.¹⁵ Sažetak tih komentara dostupan je u obliku jednog dokumenta, a usmena rasprava provedena je u Briselu 7. siječnja 2003.¹⁶ Dana 22. srpnja 2003. Komisija je predstavila svoj tekst Prijedloga Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze, u širim krugovima poznate kao "Rim II" (u daljnjem tekstu: Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003.).¹⁷

¹² Vidi, GEDIP, Proposition pour une convention européenne sur la loi applicable aux obligations non contractuelles, dostupno na <<http://www.gedip-egpil.eu/documents/gedip-documents-15pf2.html>> (posljednji posjet 2.7.2007.); HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, Comments on the European Commission's Draft Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations, dostupno i na <<http://www.mpipriv-hh.mpg.de/deutsch/Forschung/LaufendeProjekte/StellungnahmeHamburgGroup.pdf>> (posljedji posjet 2.7.2007.), objavljeno i u *Rabels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 67, 2003., str. 1.-56.

¹³ Ugovor iz Amsterdama o izmjenama Ugovora o Europskoj uniji, ugovora o osnivanju europskih zajednica i određenih povezanih propisa, OJ C 340, 11.12.1997. str. 1.; Ugovor o osnivanju Europske zajednice (pročišćeni tekst nakon Amsterdama), OJ C 340, 11.12.1997. str. 173.

¹⁴ O pozajedničenju u odnosu na Uredbu Rim II vidi, KREUZER, Karl Friedrich, La comunitarizzazione del diritto internazionale private in material di obbligazioni extracontrattuali ("Roma II"), u: PICONE, Paolo (ur.), *Diritto internazionale privato e diritto comunitario*, CEDAM, Padova, 2004., str. 421.-447.; SONNENTAG, Michael, Zur Europäisierung des Internationalen außervertraglichen Schuldrechts durch die geplante Rom II-Verordnung, *Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft*, vol. 105, br. 3, 2006., str. 256.-312. O pozajedničenju međunarodnog privatnog prava općenito vidi radove na koje se upućuje u KUNDA, Ivana, *Internationally Mandatory Rules of a Third Country in European Contract Conflict of Laws: The Rome Convention and the proposed Rome I Regulation*, Rijeka Law Faculty, Rijeka, 2007., bilj. 13.

¹⁵ Navedeni tekstovi dostupni su u elektronskom obliku na stranici <http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_ii/news_summary_rome2_en.htm> (posljednji posjet 10.7.2007.).

¹⁶ Vidi, <http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_ii/ordre_jour_en.pdf> (posljednji posjet 10.7.2007.).

¹⁷ COM(2003) 427 final, 2003/0168 (COD), Brussels, 22.7.2003., dostupno na <http://europa.eu.int/eur-lex/en/com/pdf/2003/com2003_0427en01.pdf> (posljednji posjet 10.7.2007.). Ovaj je tekst bio

Dana 21. veljače 2006. Komisija je usvojila Izmijenjeni tekst Prijedloga Uredbe Europskog parlamenta i Vijeća o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze ("Rim II") (u daljnjem tekstu: Izmijenjeni tekst Prijedloga Uredbe Rim II, iz 2006.).¹⁸ Novi tekst bio je posljedica izmjena i dopuna predloženih od strane Europskog parlamenta nakon provedenog prvog čitanja izvornog prijedloga što ga je što ga je Komisija predstavila 2003. godine, pri čemu je Komisija usvojila 54 izmjene i dopune. Potom je slijedilo nekoliko priopćenja Komisije kao i Europskog parlamenta tijekom vrlo složenog zakonodavnog postupka suodlučivanja, i to u okviru drugog i trećeg čitanja teksta u Europskom parlamentu.¹⁹ Između dvaju čitanja Vijeće je obavijestilo Europski parlament da ne može usvojiti sve njegove izmjene i dopune te je pokrenuto mirenje, zakonodavni stadij u kojem kao izmiritelj sudjeluje Komisija. Postupak mirenja formalno održan 15. svibnja 2007. okončan je oko ponoći općim sporazumom, a zajednički tekst bio je objavljen 22. lipnja 2007.²⁰ Vijeće ga je usvojilo 28.

predmetom brojnih osvrta i kritika u pravnoj književnosti, BEAUMONT, Paul, Private International Law of the European Union: Competence Questions Arising from the Proposed Rome II Regulation on Choice of Law in Non-Contractual Obligations, u: BRAND, Ronald (ur.), *Private Law, Private International Law and Judicial Cooperation in the EU-US Relationship, Volume 2 of the CILE Studies*, Thomson, Pittsburgh, 2005., str. 15.-26.; BENECKE, Martina, Auf dem Weg zu "Rom II", – Der Vorschlag für eine Verordnung zur Angleichung des IPR der außervertraglichen Schuldverhältnisse, *Recht der internationalen Wirtschaft*, vol. 49, 2003., str. 830.-837. (u pogledu prava intelektualnog vlasništva); FUCHS, Angelika, Zum Kommissionsvorschlag einer "Rome II"-Verordnung, *Recht der internationalen Wirtschaft*, vol. 50, 2004., str. 100.-105.; GEDIP, Position sur l'avant-projet de proposition de Règlement sur la loi applicable aux obligations non contractuelles („Rome II»), Paris 2002., dostupno na <<http://www.gedip-egpil.eu/documents/gedip-documents-15pf2.html>> (posljednji posjet 2.7.2007.); HUBER, Peter/BACH, Ivo, Die Rom-II-VO – Kommissionsentwurf und aktuelle Entwicklungen, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, vol. 25, br. 2, 2005., str. 73.-84.; LEIBLE, Stefan/ENGEL, Andreas, Der Vorschlag der EG-Kommission für eine Rom II-Verordnung, *Europäische Zeitschrift für Wirtschaftsrecht*, vol. 15, 2004., str. 7.-17.; NOURISSAT, Cyril/TREPOZ, Edouard, Quelques observations sur l'avant-projet de proposition de règlement du Conseil sur la loi applicable aux obligations non contractuelles "Rome II", *Clunet*, vol. 130, 2003., str. 7-38.; VON HEIN, Jan, Die Kodifikation des europäischen Internationalen Deliktsrecht: Zur geplanten EU-Verordnung über das auf außervertragliche Schuldverhältnisse anzuwendende Recht, *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, vol. 102, 2003., str. 528.-562.

¹⁸ Tekst Uredbe Rim II na engleskom jeziku dostupan na <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/com/2006/com2006_0083en01.pdf> (posljednji posjet 10.7.2007.). Osvrte na ovaj tekst vidi, GRAZIANO, Thomas Kadner/BUREAU, Dominique, La responsabilité délictuelle en droit international privé européen, *Revue critique de droit international privé*, vol. 94, br. 3, 2005., str. 551.-552.; POILLOT-PERUZETTO, Sylvaine, Proposition de règlement Rome 1 et Rome 2 : vers un code européen de droit international privé, *Revue de jurisprudence commerciale*, vol. 50, br. 3, 2006., str. 229.-231.; TURNER, Stephen, Rome II – All Change?, *New Law Journal*, vol. 156, br. 7247, 2006., str. 1666.-1667.; WAGNER, Gerhard, Internationales Deliktsrecht, die Arbeiten an der Rom II-Verordnung und der europäische Deliktsgerichtsstand, *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, vol. 26, br. 4, 2006., str. 372.-390.

¹⁹ Svi stadiji cjelokupnog postupka suodlučivanja u svezi s Uredbom Rim II dostupni su na <http://ec.europa.eu/prelex/detail_dossier_real.cfm?CL=fr&DosId=184392> (posljednji posjet 10.7.2007.).

²⁰ Vidi, <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st03/st03619.en07.pdf>> (posljednji posjet 10.7.2007.).

lipnja 2007.,²¹ a Parlament izglasao 10. srpnja 2007.²² Postupak donošenja ove Uredbe bio je prilično dugotrajan, što se dijelom može pripisati složenosti postupka donošenja propisa. Naime, ovo je prvi put da se na jedan propis Zajednice iz područja međunarodnog privatnog prava primjenjuje postupak suodlučivanja sukladno članku 251. Ugovora o EZ. Suštinski razlog otežanom usvajanju Uredbe bila je nekolicina odredbi posebno problematičnih za pojedine poslovne interese ili države članice. Poglavitno se to odnosi na povredu prava privatnosti i prava osobnosti, naknadu štete u slučajevima tjelesne povrede, povredu tržišnog natjecanja i radnje njegova ograničavanja, tumačenje pojma "šteta u okolišu", odnos s drugim popisima Zajednice, primjenu stranog prava i odredbe o preispitivanju same Uredbe Rim II.²³

2. Struktura i polje primjene

Prije upuštanja u istraživanje kolizijskih odredbi Uredbe potrebno je utvrditi u kojim se sve pravnim odnosima, na kojim područjima i od kojeg vremenskog trenutka Uredba primjenjuje, te na koji način ona ima prvenstvo ili je pak njezino polje primjene ograničeno kada su u pitanju postojeći propisi i međunarodne konvencije. Također, radi lakšeg snalaženja ukratko se izlaže struktura samog propisa.

2.1. Struktura Uredbe Rim II

Uredba je podijeljena u ukupno sedam poglavlja kojima prethodi 40 recitala. Recitali su uistinu od velike važnosti jer pojašnjavaju sadržaj ili načine utvrđenja sadržaja pojedinih pojmova, motive ili razloge pojedinih rješenja te kontekst donošenja same Uredbe. Naslov poglavlja I. "Polje primjene" dostatno govori o njegovom sadržaju. Poglavlje II., naslovljeno "Štetne radnje" ("*Torts/Delicts*", "*Faits dommageables*", "*Illeciti*", "*unerlaubte Handlungen*"), srce je same Uredbe Rim II. Ono obuhvaća članke 4.-9. kojima se određuje opće kolizijsko pravilo i posebna pravila za pet posebnih kategorija izvanugovorne odgovornosti. Naredno poglavlje "Stjecanje bez osnove, *negotiorum gestio* i *culpa in contrahendo*" posvećeno je ovim trima vrstama kvazikontrakata. Poglavlje VI. sadrži jedan članak koji je posvećen slobodi izbora mjerodavnog prava. Članci 15.-22., koji čine podglavlje V., postavljaju određena zajednička kolizijska pravila za sve vrste izvanugovornih odnosa. Poglavlje VI. sadrži šest članaka nekolizijskih ili nesamostalnih kolizijskih pravila. Posljednje poglavlje sadrži

²¹ Vidi, <<http://register.consilium.europa.eu/pdf/en/07/st11/st111313.en07.pdf>> (posljednji posjet 10.7.2007.).

²² Vidi, <http://www.europarl.europa.eu/news/expert/tous_les_epvotes/default/default_en.htm> (posljednji posjet 12.7.2007.).

²³ POSCH, Willibald, The Draft Regulation Rome II in 2004: Its Past and Future Perspectives, *Yearbook of Private International Law*, vol. 6, 2004., (str. 129.-154.), str. 133.

završne odredbe o stupanju na snagu i redovitim izvješćima radi ustanovljavanja postoji li potreba za mijenjanjem Uredbe.

2.2. Polje primjene *ratione materiae*

U poglavlju I. određeno je polje primjene Uredbe Rim II s obzirom na vrstu pravnog odnosa, kao i pojedini ključni pojmovi. Pozitivnim je izričajem propisano da se Uredba primjenjuje na izvanugovorne obveze u građanskim i trgovačkim stvarima u slučajevima koji uključuju sukob zakona.²⁴ Prvenstveno se nameće pitanje tumačenja pojma "izvanugovornih obveza" ("*non-contractual obligations*", "*obligations non contractuelles*", "*obbligazioni extracontrattuali*", "*außervertragliche Schuldverhältnisse*"). Taj je pojam dodatno pojašnjen kroz određenje pojma "štete" ("*damage*", "*le dommage*", "*un danno*", "*der Schaden*") kao bilo koje posljedice proizašle ili za koju je vjerojatno da će proizaći iz štetne radnje, stjecanja bez osnove, posloводства bez naloga ili *culpa in contrahendo*.²⁵ Također se navodi i to kako se Uredba odnosi ne samo na izvanugovorne obveze koje su nastale već i na one za koje je vjerojatno da će tek nastati.²⁶ Uključenje vjerojatnosti nastupa štete u doseg ove Uredbe na korist je mogućeg oštećenika i, u određenim slučajevima, šire društvene zajednice jer omogućava poduzimanje mjera prethodno nastupu štetnog događaja. Sve navedeno nije, međutim, dostatno za točno određenje pojma "izvanugovornih obveza", te je potrebno pribjeći njegovom tumačenju. Pritom je zakonodavac bio od pomoći utoliko što je u recitalima uputio na to da je taj pojam podložan tumačenju koje ne zavisi od određenog nacionalnog prava. Također je navedeno da uključuje jednako objektivnu kao i subjektivnu odgovornost.²⁷ Nadalje, polje primjene *ratione materiae* i odredbe ove Uredbe trebaju biti tumačene u skladu s Uredbom Brisel I te propisima koji se odnose na pravo mjerodavno za ugovorne obveze, pri čemu se misli na Rimsku konvenciju dok ne bude zamijenjena Uredbom Rim I.²⁸ Tu je, dakako, primjenjiv čitav niz odluka Europskog suda pravde o razlikovanju između *obligationes quae ex contractu nascitur* i *obligationes quae ex delicto nascitur* donesenih u odnosu na primjenu odredbi članka 5. Briselske konvencije, odnosno istog članka Uredbe Brisel I.²⁹

²⁴ Članak 1. Uredbe Rim II.

²⁵ Članak 2. stavak 1. Uredbe Rim II.

²⁶ Članak 2. stavak 2. Uredbe Rim II.

²⁷ Recital 11. Uredbe Rim II.

²⁸ Recital 7. Uredbe Rim II. O usklađenom tumačenju dosadašnjih međunarodnoprivratnopravnih propisa vidi, MEEUSEN, Johan/PERTEGÁS, Marta/STRAETMANS, Gert (ur.), *Enforcement of International Contracts in the European Union: Convergence and Divergence between Brussels I and Rome I*, Intersentia, Antwerp/Oxford/New York, 2004.; WATTÉ, Nadine/NUYTS, Arnaud, Vers une interprétation uniforme et cohérente des Conventions de Rome et de Bruxelles – Les relations entre compétence judiciaire et législative dans l'Union européenne, *Revue de droit de l'Université libre de Bruxelles*, vol. 10, 1994., str. 21.-54.

²⁹ Utvrđeno je stajalište Europskog suda pravde da pojam "izvanugovorna obveza" ("tort, delict") u članku 5. stavku 3. Briselske konvencije i Uredbe Brisel I valja tumačiti nezavisno od

Načelo nezavisnog tumačenja vrijedi i za izraz “građanske i trgovačke stvari”.³⁰ Tome valja dodati i načelo usklađenog tumačenja s postojećim propisima kojima je cilj ujednačavanje pravila međunarodnog privatnog prava država članica.³¹ Dodatna pomoć tumačenju toga pojma jesu isključenja određenih pravnih područja. Tako je negativnim određenjem propisano da se Uredba Rim II ne primjenjuje posebice na porezne, carinske i upravne stvari, kao ni na odgovornost države za činjenje ili propuštanje u obavljanju svoje državne vlasti (“*acta iure imperii*”). Potonji izuzetak iz polja primjene nije bio prisutan u ranijim nacrtima i prijedlozima Uredbe. Iako bi se moglo pomisliti da je bio dodan tek kao posljedica odluke Europskog suda pravde u predmetu C-292/05 *Lechouritou i drugi protiv Federalne Republike Njemačke*, tome nije tako jer se može pronaći i u ranijim propisima.³² Bez obzira na to spomenuti spor vrlo je važan za tumačenje pojma “*acta iure imperii*”. U tom sporu određeni broj grčkih državljana tužio je Njemačku za naknadu štete pretrpljene zbog djela počinjenih od strane njezinih vojnih snaga tijekom Drugog svjetskog rata.³³ Šteta je zahtijevana s naslova tjelesne, moralne i psihičke boli kao posljedice masakra koji su počinili njemački vojnici u planinskom mjestu Kalavrita. Tužitelji su tvrdili da se radilo o djelima počinjenima suprotno ratnom pravu i da se trebaju smatrati zločinima protiv čovječnosti. Odgovarajući na konkretno pitanje Žalbenog suda u Patrasu, Europski sud pravde rekao je da “građanske stvari”, u smislu prve rečenice članka 1. stavka 1. Briselske konvencije, ne uključuju tužbu podnesenu od strane fizičkih osoba u državi članici protiv druge države članice za naknadu štete pretrpljene od strane nasljednika žrtava djela počinjenih od strane vojnih snaga tijekom rata na teritoriju prve države članice.

određenog nacionalog prava i široko tako da uključuje sve zahtjeve s naslova odgovornosti za štetu koji nisu iz ugovornog odnosa u smislu članka 5. stavka 1. Vidi, ESP C-189/87 *Athanasios Kalfelis protiv Bankhaus Schröder, Münchmeyer, Hengst and Co. i drugih* [1988] ECR 5565, 5585; ESP C-96/00 *Rudolf Gabriel* [2002] ECR I-6367; ESP C-167/00 *Verein für Konsumenteninformation protiv Karl Heinz Henkel*, [2002] ECR I-08111, toč. 36; ESP C-334/00 *Fonderie Officine Meccaniche Tacconi SpA protiv Heinrich Wagner Sinto Maschinenfabrik GmbH (HWS)* [2002] ECR I-07357, toč. 19 et seq.

³⁰ Isto je pravilo postavljeno u predmetu ESP C-29/76 *LTU Lufttransportunternehmen protiv Eurocontrol* [1976] ECR 1541, toč. 3, a potvrđeno u narednim odlukama, kao što su: ESP spojeni slučajevi C-9/77 i C-10/77 *Bavaria* [1977] ECR 1517, toč. 4.; ESP C-133/78 *Henri Gourdain protiv Franz Nadler* [1979] ECR 733, toč. 3.; ESP C-814/79 *Država Nizozemska protiv Rüffer* [1980] ECR 3807, toč. 7. i 8.; ESP C-172/91 *Volker Sonntag protiv Hans Waidmann, Elisabeth Waidmann i Stefan Waidmann* [1993] ECR I-1963, toč. 18.; ESP C-271/00 *Gemeente Steenbergen protiv Luc Baten* [2002] ECR I-10489, toč. 28. i ESP C-266/01 *Préservatrice foncière TIARD SA protiv Države Nizozemske* [2003] ECR I-4867, toč. 20.

³¹ O usklađenom tumačenju tog izraza vidi primjerice, LAMARQUE, Elisabetta, Verso una nozione europea di “materia civile”?, u: CONSOLO, Claudio/DE CRISTOFARO, Marco (ur.), *Il diritto processuale civile internazionale*, IPSOA Editore, 2006., str. 519.-530.

³² Člankom 2. stavkom 1. Uredbe (EZ) br. 805/2004 Europskog parlamenta i Vijeća od 21. travnja 2004. o uvođenju Europskog ovršnog naloga za nesporne zahtjeve, OJ L 143, 30.4.2004., str. 15., također predviđeno da se ne primjenjuje na odgovornost države za *acta iure imperii*.

³³ To je moguće budući da Grčka nije potpisnica Europskog sporazuma iz 1972., koji onemogućava državljanima drugih država članica slična potraživanja.

Takav odgovor pretočen u općenitije pravilo zapravo je jednak gornjem isključenju *acta iure imperii* iz polja primjene Uredbe. Dakako da se može postaviti pitanje tumačenja toga pojma. Pritom je svakako odlučujuće što sam zakonodavac navodi da zahtjevi koji proizlaze iz *acta iure imperii* uključuju zahtjeve protiv službenih osoba koje djeluju u ime države i odgovornost za radnje javnih tijela, uključujući odgovornost javno imenovanih dužnosnika.³⁴ Također, od pomoći može biti i mišljenje koje je dao neovisni odvjetnik D. Ruiz-Jarabo Colomer u navedenom slučaju. Prema njemu, dva su osnovna čimbenika za ocjenu je li određeno činjenje ili propuštanje *actus iure imperii*: prvo, svojstvo neke od postupovnih stranaka, odnosno radi li se o tijelu javne vlasti, te drugo, izvor i osnova podnesenog zahtjeva, posebice je li tijelo javne vlasti djelovalo u skladu s ovlastima koje prelaze ili koje nisu usporedive s onima koje postoje u odnosima između privatnih osoba.³⁵

Daljnja isključenja odnose se na sljedeće:

- (a) izvanugovorne obveze proizašle iz obiteljskih odnosa i odnosa koji, prema pravu koje je mjerodavno za takve odnose, imaju usporedive učinke, uključujući obveze uzdržavanja;³⁶
- (b) izvanugovorne obveze proizašle iz bračnoimovinskog režima, imovinskih režima koji, prema pravu koje je mjerodavno za takve odnose, imaju učinke usporedive s brakom, te oporuka i nasljeđivanja;
- (c) izvanugovorne obveze proizašle iz mjenica, čekova, obveznica i drugih prenosivih vrijednosnih papira u mjeri u kojoj obveze iz tih drugih prenosivih vrijednosnih papira proizlaze iz njihova svojstva prenosivosti;
- (d) izvanugovorne obveze proizašle iz prava trgovačkih društava ili drugih pravnih osoba glede pitanja kao što su nastanak, upisom u upisnik ili na drugi način, pravna i poslovna sposobnost, unutarnja organizacija ili likvidacija trgovačkih društava i drugih pravnih osoba, osobna odgovornost osoba *ex lege* ovlaštenih za zastupanje i članova kao takvih za obveze trgovačkog društva ili druge pravne osobe i osobna odgovornost revizora prema trgovačkom društvu ili prema njegovim članovima pri zakonom propisanim revizijama računovodstvenih dokumenata;³⁷

³⁴ Recital 9. Uredbe Rim II.

³⁵ Mišljenje neovisnog odvjetnika D. Ruiza-Jaraboa Colomera od 8.11.2006., toč. 46., dostupno putem <<http://curia.europa.eu/>> (posljednji posjet 2.7.2007.).

³⁶ Ova je odredba dodatno pojašnjena u recitalu 10. Uredbe Rim II, gdje se navodi da pojam "obiteljski odnosi" uključuje roditeljstvo, brak, krvno i tazbinsko srodstvo. Također, upućivanje u članku 1. stavku 2. na odnose koji imaju usporedive učinke kao brak i druge obiteljske odnose treba tumačiti u skladu s *lex fori*.

³⁷ Podrobnije o ovim pitanjima vidi raspravu o paralelnom isključenju u Rimskoj konvenciji, BALLARINO, Tito/BONOMI, Andrea, *Materie escluse dal campo di applicazione della convenzione di Roma*, *Rivista di diritto internazionale*, vol. 49, 1993., str. 939.-978.; PLENDER, Richard/WILDERSPIN, Michael, *The European Contracts Convention: The Rome Convention on the Choice of Law for Contracts*, 2. izd., Sweet & Maxwell, London, 2002., str. 59.-84.

- (e) izvanugovorne obveze proizašle iz odnosa između osnivača, skrbnika i korisnika *trusta* stvorenog voljom stranaka;
- (f) izvanugovorne obveze proizašle iz nuklearne štete;
- (g) izvanugovorne obveze proizašle iz povreda privatnosti i prava osobnosti, uključujući klevetu;³⁸
- (h) dokaze i postupak u dijelu u kojem nisu uređeni člancima 21. i 22. Uredbe Rim II.³⁹

Očito se radi o brojnim isključenjima koja su najvećim dijelom nadahnuta isključenjima propisanim u Rimskoj konvenciji.⁴⁰ U tom smislu istaknuta je zamjerka jer se smatra kako, iako su u Rimskoj konvenciji isključenja opravdana jer su svi ti pravni odnosi zasnovani na ugovoru, ovdje tome nema mjesta, posebice u području prava trgovačkih društava, obiteljskog prava i nasljednog prava. Navodi se kako opća izbjegavajuća klauzula omogućava sudu u takvom slučaju primijeniti jedno pravo na izvanugovornu obvezu i na temeljni pravni odnos koji potpada pod drugo pravno područje.⁴¹

2.3. Polje primjene rati teritorii

Uredba Rim II primjenjuje se na području svih država članica izuzev Danske.⁴² Naime, sukladno člancima 1. i 2. Protokola o položaju Danske, dodanom Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Europske zajednice,⁴³ Danska *a priori* ne sudjeluje u suradnji temeljem Glave IV. Ugovora koja se odnosi na "Vize, azil, useljenje i druge politike povezane sa slobodnim kretanjem osoba", što uključuje i usvajanje ove Uredbe.⁴⁴ S druge strane, članak 3. Protokola o položaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, dodanog Ugovoru o

³⁸ Ova pitanja bila su predmetom rasprave što je riješeno njihovim isključenjem iz polja primjene Uredbe. Vidi više, SIEHR, Kurt, *European International Law of Torts: Violation of Privacy and Rights Relating to the Personality*, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 40, br. 4, 2004., str. 1201.-1214.; ID., *Violation of Privacy and Rights Relating to the Personality*, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 159.-172.; WARSHAW, Aaron, *Uncertainty from Abroad: Rome II and the Choice of Law for Defamation Claims*, *Brooklyn Journal of International Law*, vol. 32, br. 1, 2006., dostupno na <<http://www.brooklaw.edu/students/journals/bjil/bjil32i.php>> (posljednji posjet 10.7.2007.)

³⁹ O razlozima pojedinih isključenja predstavljenih od strane Komisije vidi, Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 6.-7.

⁴⁰ Usp. članak 1. stavak 2. Rimske konvencije.

⁴¹ HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 4.-5.: To stajalište potkrepljuje se primjerom zlonamjernog izbjegavanja obveze uzdržavanja, što prema pravu nekih država može izazvati izvanugovornu odgovornost. Kada iznimka ne bi postojala, sudac bi primjenjujući opće kolizijsko pravilo Uredbe Rim II sasvim sigurno deliktini zahtjev podveo pod isto nacionalno pravo kojem je podvrgnut i odnos uzdržavanja, a na temelju izbjegavajuće klauzule.

⁴² Članak 1. stavak 4. Uredbe Rim II.

⁴³ Protokol je dodan osnivačkim ugovorima temeljem Ugovora iz Amsterdama.

⁴⁴ Osnova za donošenje ove Uredbe je odredba članka 65. točke (b) Ugovora o EZ.

Europskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Europske zajednice, omogućava tim dvjema državama “*opt-out*”, što one nisu u iskoristile u pogledu Uredbe Rim II.

U svezi s primjenom Uredbe u državama s više teritorijalnih jedinica, od kojih svaka ima vlastita pravna pravila glede izvanugovornih obveza, svaka teritorijalna jedinica smatra se državom za svrhe utvrđivanja prava mjerodavnog prema ovoj Uredbi. Primjerice, radi li se o šteti koja je nastala u Glasgowu, upućivanje na temelju članka 4. upućivanje je izravno na škotsko pravo. Država s nejedinstvenim pravnim poretkom nije, međutim, obvezna primjenjivati pravila Uredbe na isključivo domaće slučajeve u kojima postoji interlokalni sukob zakona.⁴⁵

2.4. Polje primjene *ratione temporis*

Budući da se radi o uredbi, nije potrebno preuzimanje u nacionalna zakonodavstva, već je Uredba Rim II obvezujuća u cijelosti i izravno primjenjiva u državama članicama od trenutka koji je njome propisan. Ona postavlja dvojaki uvjet za svoju primjenu s obzirom na vrijeme. Naime, prema općim pravilima o stupanju na snagu propisa Zajednice, ova Uredba stupa na snagu dvadesetog dana od objavljivanja u Službenom glasilu, te je njome propisano da se primjenjuje na sve štetne događaje koji su nastupili nakon toga dana, tj. 20. kolovoza 2007.⁴⁶ Također je propisano da se primjenjuje od 11. siječnja 2009. nadalje.⁴⁷ To znači da je sudovi neće primjenjivati na postupke započete prije 11. siječnja 2009. bez obzira kada je štetni događaj nastupio, kao ni na postupke započete nakon 11. siječnja 2009. ako je štetni događaj nastupio prije 20. kolovoza 2007. Dakle, Uredba Rim II primjenjuje se samo u onim postupcima započetima 11. siječnja 2009. ili kasnije u kojima je štetni događaj nastupio 20. kolovoza 2007. godine ili kasnije.

2.5. Načelo univerzalnosti i isključenje *renvoi*

U duhu dosadašnjih propisa sekundarnog prava Zajednice koji uređuju pitanja međunarodnog privatnog prava, i Uredba Rim II počiva na načelu primjene *erga omnes*. Naime, pravo određeno ovom Uredbom primjenjuje se bez obzira je li ili nije pravo države članice. Stoga takva pravila djeluju jednako kao i autohtona kolizijska pravila unutarnjeg prava čija primjena nije uvjetovana uzajamnošću.⁴⁸ To je klasični izbor koji je već okušao u Rimskoj konvenciji.⁴⁹ Međutim, kada je u pitanju propis Zajednice, potrebno je poštivati ograničenja koja proizlaze iz na Zajednicu prenijetih ovlasti, načela podrednosti i

⁴⁵ Članak 25. Uredbe Rim II.

⁴⁶ Članak 31. Uredbe Rim II.

⁴⁷ Članak 32. Uredbe Rim II.

⁴⁸ SAJKO, Krešimir, *Međunarodno privatno pravo*, 4. izd., Narodne novine, Zagreb, 2005., str. 59.

⁴⁹ Vidi, članak 2. Rimske konvencije.

razmjernosti. U tom smislu ova je odredba potakla raspravu.⁵⁰ Zakonodavac je ovu odredbu podupro obrazloženjem da ujednačena pravila primijenjena bez obzira na pravo koje određuju mjerodavnim mogu spriječiti rizik narušavanja tržišnog natjecanja između parničara u Zajednici.⁵¹ Zbog razloga, pak, postizanja ujednačenog rješenja upućivanje na mjerodavno pravo ne uključuje pravila međunarodnog privatnog prava.⁵²

2.6. Odnos s drugim pravnim izvorima

Iako je nepoželjno stanje u kojem se pravila međunarodnog privatnog prava nalaze u nekoliko propisa i u kojem postoje razlike između tih pravila, ono je stvarnost u pravu Zajednice. Uredba Rim II stoga sadrži pravila o usklađivanju njezine primjene u odnosu na postojeće propise Zajednice, kao i međunarodne ugovore.⁵³ Kada je u pitanju odnos s drugim propisima Zajednice, Uredba Rim II im daje prednost ako kolizijskopravno uređuju posebne vrste izvanugovornih obveza.⁵⁴ U uvodnom dijelu Uredbe također se navodi da ona ne priječi primjenu drugih propisa koji utvrđuju pravila stvorena kako bi doprinijela urednom djelovanju unutarnjeg tržišta ukoliko ne mogu biti primijenjena zajedno s pravom mjerodavnim prema pravilima ove Uredbe. Primjena odredaba mjerodavnog prava određenog pravilima ove Uredbe ne ograničava slobodno kretanje roba i usluga kako je uređeno propisima Zajednice.⁵⁵ Kao primjer spominje se Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informatičkog društva, posebice

⁵⁰ Vidi primjerice, VITELLINO, Gaetano, Rome II from an Internal Market Perspective, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 271.-300.

⁵¹ Recital 13. Uredbe Rim II.

⁵² Članak 24. Uredbe Rim II.

⁵³ Vidi više, BRIÈRE, Carine, Réflexions sur les interactions entre la proposition de règlement «Rome II» et les conventions internationales, *Clunet*, Vol. 132, No. 3, 2005., str. 677.-694.; KADNER GRAZIANO, Thomas, La coordination des règlements européens et des conventions internationales en matière de droit international privé : l'exemple des futurs règlements "Rome II" et "Rome I" : appréciation des différentes options, critique et proposition, *Schweizerische Zeitschrift für internationales und europäisches Recht/Revue suisse de droit international et européen*, vol. 16, br. 3, 2006., str. 279.-293.

⁵⁴ Članak 27. Uredbe Rim II.

⁵⁵ Recital 35. Uredbe Rim II. Ovaj recital je zapravo ostatak onog što je izvorno bila odredba koja je osiguravala prednost propisima Zajednice koji prodaju robe ili pružanje usluga podvrgavaju pravu države članice gdje je poslovni nastan pružatelja usluga i dozvoljavaju ograničenja slobodnog kretanja roba i usluga samo u izuzetnim okolnostima. U objašnjenju Komisije navodi se da je cilj osigurati provedbu načela međusobnog priznanja i načela zemlje porijekla. Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 29. To je bilo rješenje koje je navodno pokušavao progurati lobby trgovaca koji posluju u elektronskom okružju. STONE, Peter, *EU Private International Law: Harmonisation of Laws*, Edvard Elgar, Cheltenham (UK)/Northampton (MA, USA), 2006., str. 336.

elektronske trgovine, na unutarnjem tržištu ("Direktiva o elektronskoj trgovini").⁵⁶

Kada su pak u pitanju međunarodne konvencije, valja razlikovati međunarodne konvencije zaključene s trećim državama i one zaključene isključivo između dvije ili više država članica. Prve spomenute konvencije imaju prednost pred Uredbom u mjeri u kojoj propisuju kolizijska pravila za izvanugovorne obveze. To pod uvjetom da je država članica stranka određenog međunarodnog ugovora u vrijeme usvajanja ove Uredbe, jer nakon donošenja Uredbe države članice nemaju više pravo samostalno sklapati međunarodne ugovore koji bi *ratione materiae* zadirali u postojeće propise Zajednice.⁵⁷ To dovodi do toga da će države koje su stranke Haških konvencija primjenjivati njihove odredbe u pogledu odgovornosti za proizvode i prometne nesreće, dok će sve druge države primjenjivati pravila zacrtana Uredbom. Ishod je to suprotan samom cilju Uredbe i odredbe članka 65. točke (b) Ugovora o EZ, a to je što veća usklađenost kolizijskih pravila država članica.⁵⁸ Nasuprot navedenom, u odnosima između država članica Uredba ima prednost pred konvencijama zaključenima isključivo između dvije ili više od njih u mjeri u kojoj se te konvencije odnose na pitanja uređena samom Uredbom.⁵⁹

3. Opće kolizijsko pravilo

Autonomija volje stranaka jedno je od osnovnih načela nove Uredbe, stoga je pod uvjetima koje ona propisuje stranački izbor presudan za utvrđivanje mjerodavnog prava. Opće podređeno pravilo koje sadrži Uredba Rim II upućuje na pravo mjesta nastanka štete, s time da predviđa dva izuzetka: prvi, za slučajeve u kojima oboje, i oštećenik i štetnik, imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi i, drugi, u obliku izbjegavajuće klauzule. Također, bitnim se čini osvrnuti na slučajeve izvanugovorne odgovornosti iz prometnih nesreća jer iako su pokriveni općom odredbom, imaju određene posebnosti.

3.1. Lex autonomiae

U skladu s općim trendovima širenja stranačke autonomije u usporednom međunarodnom privatnom pravu izvan tradicionalnih okvira,⁶⁰ Uredba Rim II

⁵⁶ OJ L 178, 17.7.2000., str. 1.

⁵⁷ Kako bi omogućila što bolji pristup pravilima, Komisija će objaviti popis ovih konvencija u Službenom glasilu Europske unije na temelju podataka dostavljenih od strane država članica. Vidi, članak 29. Uredbe Rim II.

⁵⁸ BASEDOW, Jürgen, Spécificité et coordination du droit international privé communautaire, u: *Travaux de Comité français de droit international privé, Années 2002-2004*, Editions Pedone, Paris, 2005., (str. 275.-296.) str. 290.

⁵⁹ Članak 28. Uredbe Rim II.

⁶⁰ Stranački izbor mjerodavnog prava primarna je poveznica za izvanugovorne odnose prema članku 35. stavku 1. austrijskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1978. godine (*BGBI*).

omogućava strankama izvanugovornog odnosa podvrgnuti ga pravu koje izaberu. Iako je u sustavu Uredbe Rim II odredba o stranačkom izboru mjerodavnog prava smještena iza opće i posebnih kolizijskih odredbi, ona praktički ima prednost pred njima u svim onim slučajevima kada je udovoljeno njezinim uvjetima. Stoga je poveznica stranačkog izbora zapravo primarna poveznica, iako njezino mjesto u sustavu poveznica u Uredbi moguće ukazuje na suprotno.⁶¹

U odredbi, koja umnogome predstavlja zrcalni odraz članka 3. Rimske konvencije, predviđeno je da *electio iuris* mora biti ili izričit ili proizlaziti s razumnom sigurnošću iz okolnosti slučaja. U Uredbi se pojašnjava da pri utvrđivanju postojanja sporazuma, sud mora poštivati namjere stranaka.⁶² Dakle, nije dopušteno sudu konstruirati hipotetičku volju stranaka, već ona mora biti stvarna, bilo da je izričita ili prešutna. To je kristalizacija načela pravne sigurnosti koje promovira Uredba.⁶³ Daljnji uvjet jest da sporazum o izboru mjerodavnog prava mora biti zaključen nakon nastupa događaja koji je prouzročio nastalu štetu. Postavljanjem ovog uvjeta osigurava se zaštita slabijim strankama (kao što su potrošači i zaposlenici) mogućeg ugovornog, a onda i izvanugovornog odnosa te se isključuje nametanje takvog izbora u formularnim ugovorima.⁶⁴ Ova je namjera uočljiva i iz izuzetka koje trpi spomenuto pravilo: sporazum može biti zaključen *ante eventum* ako sve stranke sporazuma obavljaju trgovačku djelatnost i ako je takav sporazum slobodno pregovaran. U svakom slučaju sporazum ne proizvodi učinke prema trećim osobama.⁶⁵ Kao tipičan primjer navodi se obveza osiguratelja da naknadi štetu plativu od strane osiguranika.⁶⁶

Opet pod utjecajem Rimske konvencije, Uredba Rim II ograničava učinke izbora mjerodavnog prava u slučajevima u kojima su sve odlučujuće okolnosti slučaja u vrijeme nastupa događaja iz kojeg je proizašla šteta prisutne u državi različitoj od one čije je pravo izabrano. Umjesto izabраниh, primjenjuju se

br. 304/1978., s izmjenama i dopunama: BGBl. I br. 119/1998., 18/1999., 135/2000., 117/2003. i 58/2004.), članku 39. stavku 1. lihtenštajnskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1996. godine (*Liechtensteinisches Landesgesetzblatt* br. 194/1996) te članku 132. švicarskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1987. godine (*FF* 1988.-I, str. 4.-56., 1992.-III, str. 929.; *BBl* 1988.-I, str. 5.-60.; *FfJ* 1988.-I, str. 5.-56.). Austrijsko, lihtenštajnsko i nizozemsko pravo ne poznaju ograničenja autonomije volje stranaka u pogledu vremena izbora.

⁶¹ Slično je i u slučaju članka 42. njemačkog Uvodnog zakona u Građanski zakonik (*BGBL* 1986.-I/1142), članka 6. nizozemskog Zakona o sukobu zakona za izvanugovorne odnose, iz 2001. godine (*Staatsblad* 2001., 190), članka 1219. stavka 3. ruskog Građanskog zakonika (Poglavlje III., Dio VI.), iz 2001., godine (*Sobranie zakonodatel'stva Rossijskoj Federacii*, 2001., br. 49, str. 4552.) i članka 1.43. stavka 3. litvanskog Građanskog zakonika, iz 2002. godine (br. VIII-1864, *Teisės aktų priėmė – Lietuvos Respublikos Seimas*, 18.7.2000.).

⁶² Recital 31. Uredbe Rim II.

⁶³ Vidi, loc. cit.

⁶⁴ Loc. cit.; Izmijenjeni tekst Prijedloga Uredbe Rim II, iz 2006., op. cit., str. 3.

⁶⁵ Članak 14. stavka 1. Uredbe Rim II.

⁶⁶ Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 22.

prisilne odredbe prava te druge države. Na ovom mjestu valja posebno istaknuti da se radi o “običnim” prisilnim pravilima,⁶⁷ za razliku od međunarodno prisilnih pravila o kojima će kasnije biti više riječi. Na opisani način je izbor prava u slučajevima bez međunarodnog obilježja u vrijeme nastupa štetnog događaja sveden na *materiellrechtliche Verweisung*.⁶⁸ Slična odredba, nadahnuta jednakim razlozima, postoji i u pogledu odnosa koji su isključivo smješteni unutar Zajednice, pri čemu je kogentni pravni okvir Zajednice nepremostiv na temelju stranačkog sporazuma o izboru mjerodavnog prava. Dakle, kada su sve odlučujuće činjenice slučaja u vrijeme nastupa štetnog događaja prisutne u jednoj ili više država članica, stranački izbor prava koje nije pravo neke od država članica ne utječe na primjenu odredbi prava Zajednice, odnosno domaćih propisa donesenih radi preuzimanja prava Zajednice u pravo države članice suda kada se te odredbe ne mogu otkloniti sporazumom.⁶⁹ To je svakako veliki pomak u odnosu na paralelnu odredbu koja se našla u Prijedlogu Uredbe Rim I, a koja ne poznaje ograničenje samo na odnose smještene unutar Zajednice, već primjenu prisilnih pravila Zajednice proteže na sve ugovorne odnose koji su predmetom odlučivanja suda države članice.⁷⁰

Sloboda izbora stranaka predmetom je ograničenja i s obzirom na vrstu izvanugovorne obveze. Javni interesi nalažu isključenje u odnosu na prouzrokovanje štete u okolišu, povrede prava tržišnog natjecanja, kao i kod povreda prava intelektualnog vlasništva s obzirom na njihovu teritorijalnost.⁷¹

3.2. Lex loci damni

Opće pravilo glasi da je za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štetne radnje mjerodavno pravo države u kojoj je šteta nastala, bez obzira na državu u kojoj je nastupio događaj koji je prouzročio nastalu štetu i bez obzira na državu ili države u kojima su nastale neizravne posljedice tog događaja.⁷² Iako je načelo *lex loci delicti commissi* osnovno kolizijskopravno rješenje za izvanugovorne obveze u doslovce svim državama članicama,⁷³ na temelju usporedne raščlambe

⁶⁷ Podudarnu terminologiju vidi, SIKIRIĆ, Hrvoje, *Ugovor o trgovačkom zastupanju u poredbenom trovačkom i poredbenom međunarodnom privatnom pravu*, Doktorska disertacija, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1994., str. 327.

⁶⁸ O pojmu vidi, EISNER, Bertold, *Međunarodno privatno pravo*, Vol. 1, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 1953., str. 209.; KATIČIĆ, Natko, *Ogledi o međunarodnom privatnom pravu*, Narodne novine, Zagreb, 1971., str. 274 i 275.

⁶⁹ Članak 14. stavak 3. Uredbe Rim II.

⁷⁰ Usp. članak 3. stavka 5. Prijedloga Uredbe Rim I.

⁷¹ HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 38.

⁷² Članak 4. stavak 1. Uredbe Rim II. Vidi i recital 17. gdje se navodi da, u slučajevima tjelesne ozljede ili imovinske štete, država u kojoj je šteta nastala je zapravo država gdje je pretrpljena ozljeda, odnosno gdje je imovina oštećena.

⁷³ Vidi, KADNER GRAZIANO, Thomas, *La responsabilité délictuelle en droit international privé européen*, Helbing & Lichtenhahn/Bruylant/L.G.D.J., Bruxelles, 2004., str. 20.-21. i 23.-33.; REINMANN, Mathias, *Codifying Torts Conflicts: The 1999 German Legislation in Comparative*

nacionalnih prava država članica Komisija je došla do zaključka da se praktična primjena tog načela razlikuje kada se sastavni čimbenici slučaja protežu u nekoliko država.⁷⁴ Prema mišljenju Komisije, ova okolnost izaziva nesigurnost glede mjerodavnog prava pa je bilo potrebno točno odrediti koje se pravo primjenjuje. Stoga navedena odredba razlikuje tri sastavna dijela izvanugovorne obveze:

- (a) događaj koji je prouzročio nastanak štete,
- (b) izravnu štetu i
- (c) neizravne štetne posljedice.

Više je to od tradicionalnog razlikovanja u međunarodnom privatnom pravu između mjesta gdje je radnja izvršena (*locus acti*, *Handlungsort*) i mjesta gdje je posljedica nastupila (*locus damni*, *Erfolgsort*).⁷⁵ Međutim, nužno je kako bi se sa sigurnošću isključila mogućnost nejednakog tumačenja koje bi moglo kao *locus damni* uključivati i mjesto nastanka neizravne štete. Usporedbe radi možemo navesti da je prema općem pravilu u hrvatskom pravu izvanugovorni statut također *lex loci delicti commissi*, s time da se u okolnostima kada su *locus acti* i *locus damni* u različitim državama primjenjuje ono pravo koje je povoljnije za oštećenika.⁷⁶ Sudska praksa to tumači na način da se prilikom utvrđivanja međunarodne nadležnosti, odnosno mjerodavnog prava, uzima u obzir i posredna šteta.⁷⁷

Perspective, *Louisiana Law Review*, Vol. 60, br. 4, 2000., str. 1297.-1319., posebno str. 1306. To su poglavito Češka, Estonija, Grčka, Litva, Italija, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Slovačka Slovenija, Španjolska i Ujedinjeno Kraljevstvo. Navodi se i kako se osim te poveznice u pojedinim državama članicama koristi *lex fori*, kumulativno *lex loci delicti commissi* i *lex fori*, *proper law of a tort*, ili pak pravo koje su stranke izabrale.

⁷⁴ Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 5.

⁷⁵ Razlikovanje vidi u odnosu na Briselsku konvenciju u presudi ESP C-68/93 *Fiona Shevill i drugi protiv Presse Alliance S.A.*, ECR 1995 I-00415. Daljnje razlikovanje s obzirom na neizravnu štetu vidi također u odnosu na Briselsku konvenciju u presudi ESP C-364/93 *Antonio Marinari protiv Lloyds Bank plc* ECR 1995 I-02719, u kojem je sud rekao da pojam "mjesto gdje je šteta nastala" ne može biti tako široko tumačen da bi obuhvatio bilo koje mjesto u kojem se mogu osjetiti posljedice događaja koji je već prouzročio štetu na drugom mjestu.

⁷⁶ Članak 28. stavak 1. Zakona o rješavanju sukoba zakona s propisima drugih zemalja u određenim odnosima, *Službeni list SFRJ* 43/82. i 72/82., *Narodne novine* 53/91. Vidi više, BOUČEK, Vilim, Opće odredbe deliktneog statuta: prinos tezama za Nacrt novog hrvatskog zakona o međunarodnom privatnom pravu, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, vol. 48, br. 1/2, 1998., str. 117.-148.; SAJKO, Krešimir, *Međunarodno privatno pravo*, 4. izd., Narodne novine, Zagreb, 2005., str. 150.-153.; VARADI, Tibor/BORDAŠ, Bernadet/KNEŽEVIĆ, Gašo/PAVIĆ, Vladimir, *Međunarodno privatno pravo*, 8. izd. Službeni glasnik, Beograd, 2007., str. 447.-449.

⁷⁷ Vidi više, TOMLJENović, Vesna, *Pomorsko međunarodno privatno pravo: izvanugovorna odgovornost za štetu i problem izbora mjerodavnog prava*, Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci, Rijeka, 1998., str. 314.-395. O posebnom problemu tumačenja i kvalifikacije pojma "mjesto nastanka štete" u hrvatskom međunarodnom građanskom postupovnom pravu vidi, TOMLJENović, Vesna, Posebna međunarodna nadležnost u sporovima izvanugovorne odgovornosti za štetu – neka otvorena pitanja tumačenja i kvalifikacije, *Zbornik Pravnog fakulteta u Rijeci*, vol. 19, suppl., 1998., str. 867.-915. U ovom kontekstu valja spomenuti i novije tumačenje članka 53. ZRSZ prema kojem hrvatski sud ne može zasnovati svoju međunarodnu nadležnost u sporu za naknadu štete

Izbor poveznice *locus damni* kritiziraju pojedini autori navodeći da se usredotočuje na interese oštećenika i ne uzima dovoljno u obzir interese štetnika. Nadalje navode da opće pravilo o mjerodavnosti *lex loci damni* zanemaruje osnovna načela obveznog prava čija je glavna svrha naknada štete pretrpljene od strane oštećenika. Budući da, prema pravilu *casum sentit dominus*, svaka osoba sama snosi posljedice događaja unutar njezina vlastitog područja rizika, prijenos odgovornosti na neku drugu osobu zahtijeva posebno opravdanje, što bi moglo postojati primjerice ako je druga osoba bliža šteti.⁷⁸ S druge strane, zakonodavac u prilog ovakvog odabira poveznice navodi upravo uspostavljanje pravične ravnoteže između interesa štetnika i oštećenika.⁷⁹ Postavlja se pitanje koji su to interesi oštećenika i štetnika čiju ravnotežu valja uspostaviti, a za koje je najprikladnija veza s državom gdje je nastala izravna šteta. O tome se Komisija sažeto izjašnjava objašnjavajući da joj cilj nije bilo favoriziranje oštećenika. Naime, omogućavanje oštećeniku izbora povoljnijeg prava ne bi bilo u skladu s njegovim opravdanim očekivanjima.⁸⁰ Opravdana očekivanja oštećenika uključuju zaštitu koju uživa prema pravu države u kojoj poduzima određene radnje jer se na taj način svjesno izlaže mogućim povredama svojih prava i interesa. Takvo je očekivanje opravdano jer je očito za sve pravne subjekte bez obzira gdje imali uobičajeno boravište ili gdje djeluju. Nasuprot tome, pozivanje na pravo države gdje se nalazi *locus acti* jer ono omogućava višu razinu zaštite i jer bi bilo svakako najbliže opravdanim očekivanjima štetnika, nije primjereno s obzirom na to da je sa stajališta oštećenika u potpunosti slučajno i neočekivano. Neprimjerenost jednako vrijedi i za treću sastavnicu izvanugovorne obveze, tj. pravo države u kojoj su nastupile neizravne štetne posljedice štetnog događaja.⁸¹

Pored navedenog, Komisija u obranu *lex loci damni* (ili *lex loci laesionis*, kako se još naziva) tvrdi da odražava suvremeni pristup građanskoj odgovornosti i razvoj sustava objektivne odgovornosti.⁸² Iz pravne književnosti vidljivo je da je izvanugovorna odgovornost za štetu kroz povijest mijenjala svoja opravdanja

iz izvanugovorne odgovornosti, nastale uslijed tjelesne ozljede pomorca u grčkoj luci mjesto jer "mjesto nastanka štete" nije u Hrvatskoj nego u inozemstvu. VSRH Revt 51/03-2 od 27. veljače 2007.

⁷⁸ KOZIOL, Helmut/THIEDE, Thomas, Kritische Bemerkungen zum derzeitigen Stand des Entwurfs einer Rom II-Verordnung, *Zeitschrift für vergleichende Rechtswissenschaft*, vol. 106, 2007., str. 235 et seq. Ovi autori predlažu da opće pravilo propisuje mjerodavnost *lex loci acti*, izuzev u slučajevima kada je nastanak štete mogao biti predviđen od strane štetnika. Kao drugo moguće rješenje, donekle slično pravilima usvojenima u Uredbi, predlažu mjerodavnost *lex loci damni*, izuzev u slučajevima kada štetni učinci nisu mogli biti predviđeni od strane štetnika.

⁷⁹ Recital 16. Uredbe Rim II.

⁸⁰ Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 11.

⁸¹ HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 11. Suprotno mišljenje iznosi Kaye koji smatra da je uobičajeno boravište tužitelja (očito, oštećenika) ispravna poveznica za postizanje navedenih ciljeva. Vidi, KAYE, Peter, *Private International Law of Torts and Product Liability*, Dartmouth Publishing Company Ltd., Aldershot, 1991., str. 92.-109.

⁸² Recital 16. Uredbe Rim II.

tako da se među njima nalaze pacifiziranje, pravda, kažnjavanje, prevencija, naknada, raspodjela gubitka.⁸³ Danas se postojanje izvanugovorne odgovornosti za štetu u suvremenoj *common law* doktrini, koja ponajviše i propituje ova pitanja, opravdava pomoću većeg broja društvenih uloga koje joj se pripisuju, uključujući korektivnu, distributivnu i retributivnu ulogu.⁸⁴ Pozivanjem na načelo korektivne pravde, Kantov moralni imperativ, odgovornost za građanskopravni delikt objašnjava se potrebom za ispravljanjem one štete koju je bez opravdanja jedan subjekt nanio drugome svojom protupravnom radnjom. Glavni je cilj uspostava ravnoteže među subjektima i njihovim dobrima koja je postojala prije počinjenja protupravnog čina.⁸⁵ Načelo retributivne pravde usredotočeno je na odnos između štetnika i oštećenika, za razliku od načela korektivne pravde koje promatra položaj oštećenika i drugih članova društva. Zadaća je načela retributivne pravde spriječiti izloženost štetnika izrazito neravnomjernoj sankciji, odnosno gubitku,⁸⁶ i na taj način utječe na ostala dva načela. U tom smislu poučava i pravna misao kontinentalnoeuropskog kruga kada ističe kompenzacijsku ulogu izvanugovorne odgovornosti.⁸⁷ Naposljetku, o tome govori i Komisija kada navodi da je objektivna veza između štete i mjerodavnog prava odraz suvremenog koncepta građanskopravne odgovornosti. Za razliku od prve polovice prošlog stoljeća, suvremeno poimanje izvanugovorne odgovornosti nije usmjereno na kažnjavanje za skrivljeno djelovanje štetnika, već na naknadu pretrpljene štete.⁸⁸ Radi potpunosti pregleda ovdje se spominje i načelo distributivne pravde prema kojem građanskopravna odgovornost za štetu ima ulogu pravične raspodjele tereta i gubitaka, uključujući i rizik, između pojedinaca u društvu.⁸⁹ Pritom sudovi moraju težiti k uravnoteženju rizika i odgovornosti, kako na individualnoj, tako i na razini društva kao cjeline.⁹⁰ S

⁸³ MARKESINIS, Basil S./DEAKIN, Simon F., *Tort Law*, 4. izd., Claredon Press, Oxford, 1999., str. 36. Ekonomsku raščlambu kontinentalnoeuropskog naspram američkog pristupa vidi, KAGAMI, Kazuaki/KONO, Toshiyuki/NISHITANI, Yuko, *Economic Analysis of Conflict-of-Laws Rules in Tort: Lex Loci Delicti Principle vs. Interest Analysis Approach*, u: BASEDOW, Jürgen/KONO, Toshiyuki/u suradnji s RÜHL, Giesela (ur.), *An Economic Analysis of Private International Law*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2006., str. 121.-141.

⁸⁴ Međutim, u jednoj od značajnijih empirijskih studija učinaka prava izvanugovorne odgovornosti za štetu, autori su izrazili stajalište kako postojeći sustav toga pravnog područja ne zadovoljava kad se promatra sa stajališta uloga naknade, korektivne pravde i sprječavanja. DEWES, Don/DUFF, David/TREBILCOCK, Michael, *Exploring the Domain of Accident Law: Taking the Facts Seriously*, Oxford University Press, New York/Oxford, 1996., str. 12.

⁸⁵ HONORE, Tony, *The Morality of Tort Law – Questions and Answers*, u: OWEN, David G. (ur.), *Philosophical Foundations of Tort Law*, Claredon Press, Oxford, 1995., str. 79.; DUGDALE, A.M., Chapter 1: Principles of Liability in Tort, u: *Clerk & Lindsell on Torts*, 19. izd., Sweet & Maxwell, London, 2006., str. 8.

⁸⁶ HONORE, op. cit., str. 89.; DUGDALE, op. cit., str. 10.

⁸⁷ Vidi primjerice, VON BAR, Christian, *The Common European Law of Torts, Volume One*, Claredon Press, Oxford, 2003., str. 2.

⁸⁸ Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 12.

⁸⁹ HONORE, op. cit., str. 85.; DUGDALE, op. cit., str. 8.

⁹⁰ DUGDALE, op. cit., str. 10.

obzirom na to, načelo distributivne pravde može usmjeravati, ali i ograničavati prvospomenuto načelo korektivne pravde.⁹¹

3.3. *Lex firmæ habitationis communis*

Kada i oštećenik i štetnik imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi u vrijeme nastanka štete, primjenjuje se pravo te države, a ne *lex loci damni*. Smatra se to iznimkom koja u ovom slučaju, jednako kao i odredba o mjerodavnosti *lex loci damni* u ostalim slučajevima, odgovara opravdanim očekivanjima obiju stranaka jer im je objema unaprijed poznato.⁹² Valja istaknuti kako je problem *conflict mobile* riješen na način da se u obzir uzima uobičajeno boravište u vrijeme nastanka štete. Ovo pravilo ima svoje prethodnike u nacionalnim pravima država poput Litve,⁹³ Mađarske,⁹⁴ Njemačke,⁹⁵ Nizozemske⁹⁶ i Švicarske.⁹⁷

Iako se danas više načelno ne dvoji u prikladnost poveznice *locus firmæ habitationis*, gotovo da niti jedan propis kojime se ujednačava kolizijsko pravo ne sadrži određenje pojma "uobičajeno boravište".⁹⁸ Jednako tako niti Uredba Rim II ne određuje sadržaj pojma uobičajenog boravišta fizičke osobe. Ono što navodi jest da je uobičajeno boravište fizičke osobe koja djeluje u okviru svoje poslovne djelatnosti njezino glavno poslovno mjesto.⁹⁹ S druge strane, uobičajeno boravište pravnih osoba detaljnije je određeno. Prvenstveno pravilo glasi da je uobičajeno boravište trgovačkih društava i drugih tijela, bez obzira nastaju li na temelju upisa u upisnik ili ne, mjesto njihove središnje uprave. Međutim, kada događaj koji je prouzročio štetu nastupi ili šteta nastane u okviru poslovanja podružnice, zastupništva ili bilo kojeg drugog poslovnog nastana, mjesto u kojem je smještena podružnica, zastupništvo ili bilo koji drugi poslovni nastan smatra se mjestom uobičajenog boravišta.¹⁰⁰

⁹¹ Ibid., str. 8. Pojedini autori ističu prvenstvenu ulogu načela korektivne pravde. Vidi, primjerice, JONES, Michael A., *Textbook on Torts*, 8. izd., Oxford University Press, 2002., str. 17.

⁹² Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 12.

⁹³ Članak 1.43. stavak 4. litvanskog Građanskog zakonika, iz 2000. godine.

⁹⁴ Članak 32. stavak 3. mađarskog Zakona br. 13/1979. o međunarodnom privatnom pravu, iz 1979. godine.

⁹⁵ Članak 40. stavak 2. njemačkog Uvodnog zakona u Građanski zakon, tekst iz 1999. godine.

⁹⁶ Članak 3. stavak 1. nizozemskog Zakona o sukobu zakona za izvanugovorne odnose, iz 2001. godine.

⁹⁷ Članak 133. stavak 1. švicarskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1987. godine.

⁹⁸ Primjerice, Haške konvencije koje dosljedno koriste uobičajeno boravište kao poveznicu ne određuju taj pojam.

⁹⁹ Članak 23. stavak 2. Uredbe Rim II. O određenju uobičajenog boravišta vidi više, SAJKO, op. cit., str. 130.-133.

¹⁰⁰ Članak 23. stavak 1. Uredbe Rim II.

3.4. Izbjegavajuća klauzula

Navedena opća pravila koja propisuju mjerodavnost *lex loci damni* i *lex firmæ habitationis communis* u iznimnim slučajevima mogu zbog svoje krutosti biti potrebna ispravka koji Uredba pruža u obliku izbjegavajuće klauzule.¹⁰¹ Takva je mogućnost prvi put uvedena u austrijsko međunarodno privatno pravo,¹⁰² a danas je rasprostranjena i u drugim državama, uključujući Lihtenštajn, Njemačku, Švicarsku i Ujedinjeno Kraljevstvo.¹⁰³

Opća izbjegavajuća klauzula u članku 4. stavku 3. Uredbe Rim II glasi: “Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je štetna radnja očito u užoj vezi s državom različitom od one iz [članka 4.] stavaka 1. i 2. [Uredbe Rim II], primjenjuje se pravo te druge države. Očito uža veza s drugom državom može se temeljiti posebice na prethodnom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s odnosnom štetnom radnjom.”¹⁰⁴ Ispravljanje rezultata upućivanja treba biti moguće samo u iznimno rijetkim slučajevima, pa se stoga ova odredba treba strogo tumačiti. To posebice proizlazi iz dijela odredbe koji glasi “očito u užoj vezi”, kao i iz prethodnih odredbi čije upućivanje ispravlja jer su one nomotehnički oblikovane, ne u obliku predmnijeva, već kao stroga pravila.¹⁰⁵

Odredba također pruža primjer okolnosti u kojima bi moglo, ali ne mora nužno, biti osnove za njezino djelovanje – prethodni odnos između stranaka. Takav prethodni odnos poglavito postoji iz ugovora, primjerice kada je ugovor proglašen ništetnim. U tim okolnostima moguće je primijeniti pravo koje bi bilo mjerodavno za taj ugovor i na taj način poštivati opravdana očekivanja stranaka kao i dosljednost u “dijeljenju pravde”. Ako bi, međutim, takav prethodni odnos bio iz potrošačkog ugovora ili pojedinačnog ugovora o radu u odnosu na koji je izbor mjerodavnog prava ograničen prisilnim pravilima inače mjerodavnog prava, ova odredba ne bi imala učinka na takva prisilna pravila.¹⁰⁶

¹⁰¹ O uspostavljanju ravnoteže između načela sigurnosti i zahtjeva za uzimanjem u obzir okolnosti *in casu* vidi, WEINTRAUB, Russell J., Rome II and the Tension between Predictability and Flexibility, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 41, br. 3, 2005., str. 561.-572.

¹⁰² Članak 48. stavak 1. austrijskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1978. godine.

¹⁰³ Članak 52. stavak 1. lihtenštajnskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1996. godine, članak 41. stavak 1. njemačkog Uvodnog zakona u Građanski zakon, tekst iz 1999. godine, članak 15. stavak 1. švicarskog Zakona o međunarodnom privatnom pravu, iz 1987. godine i Članak 12. Zakona o međunarodnom privatnom pravu (razne odredbe) Ujedinjenog Kraljevstva, iz 1995. godine (*Commencement Order*, 1996, S.I. 1996., br. 995).

¹⁰⁴ O razvojnim stadijima i inačicama izbjegavajuće klauzule koje su prethodile konačnom tekstu vidi, TEPEŠ, Nina, *Pravo mjerodavno za odgovornost za štetu od neispravnog proizvoda*, Doktorska disertacija, Pravni fakultet u Zagrebu, Zagreb, 2006., str. 335.-338.

¹⁰⁵ Usporedi s nomotehničkim pristupom u članku 4. Rimske konvencije.

¹⁰⁶ Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 13.

3.5. Prometne nesreće

Već je spomenuto da je pravo mjerodavno za prometne nesreće podijelilo mišljenja Vijeća i Parlamenta prilikom utvrđivanja teksta Uredbe Rim II.¹⁰⁷ To je prije svega stoga što se, prema Uredbi dosljedno prvotnom prijedlogu Komisije, kao mjerodavno primjenjuje pravo države u kojoj je došlo do nesreće, a na temelju opće odredbe članka 4. Uslijed vrlo različitih iznosa naknada koje dodjeljuju nacionalni sudovi pojedinih država članica, moguće je da se u slučaju kada oštećenik u prometnoj nezgodi koja se dogodila u jednoj državi, ima uobičajeno boravište u drugoj državi,¹⁰⁸ iznos naknade izračunava prema pravu i standardima prve države, a ne one u kojoj ima uobičajeno boravište i u kojoj će se oporavljati od ozljeda i moguće živjeti s posljedicama te nesreće.¹⁰⁹ S tim u svezi Uredba Rim II u svojem uvodnom dijelu navodi kako sud u opisanim slučajevima treba uzeti u obzir sve odlučujuće stvarne okolnosti pojedinačne žrtve, uključujući posebice stvarne gubitke i troškove naknadne skrbi i zdravstvene njege.¹¹⁰ Pored toga, utvrđena je dužnost Komisije da najkasnije u 2011. godini sačini izvješće koje uključuje istraživanje o učincima članka 28. Uredbe Rim II, koji daje prednost primjeni Haške konvencije od 4. svibnja 1971. o pravu mjerodavnom za prometne nesreće.¹¹¹ Nije, međutim, isključeno da će u skoroj budućnosti biti predložen tekst posebnog propisa za ova pitanja.

¹⁰⁷ Glede stajališta u doktrini vidi, ADENSAMER, Martin, Der Verkehrsunfall im Licht der Rom-II-Verordnung, *Zeitschrift für Verkehrsrecht*, vol. 51, br. 12, 2006., str. 523.-528.; MALATESTA, Alberto, La legge applicabile agli incidenti stradali nella proposta di regolamento (CE) Roma II, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 42, br. 1, 2006., str. 47.-66.; ID., The Law Applicable to Traffic Accidents, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 85.-106.; STAUDINGER, Ansgar, Internationale Verkehrsunfälle und die geplante "Rom II"-Verordnung, *ERA-Forum: Scripta Iuris Europaei*, br. 4, 2005., str. 483.-502.; STONE, op. cit., str. 370.-371.

¹⁰⁸ Izvanredan uposredni pregled sličnosti i razlika u nacionalnim pravima izvanugovornih obveza vidi, VON BAR, Christian, *The Common European Law of Torts, Volume One*, Clarendon Press, Oxford, 2003.

¹⁰⁹ Podrobnu raspravu o tome vidi, BONA, Marco, Personal Injuries, Fatal Accidents and Rome II: Can the Law of the Country Where the Victim Suffers Provide Full and Fair Compensation?, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 249.-270.

¹¹⁰ Recital 33. Uredbe Rim II.

¹¹¹ Članak 30. stavak 1. točka ii. Uredbe Rim II. Ova Haška konvencija trenutno je na snazi u manje od polovice država članica: Austriji, Belgiji, Češkoj, Francuskoj, Latviji, Litvi, Luksemburgu, Nizozemskoj, Poljskoj, Slovačkoj, Sloveniji, Španjolskoj. Podaci preuzeti sa službene stranice Haške konferencije <http://www.hcch.net/index_en.php?act=conventions.status&cid=81> (posljednji posjet 12.7.2007.).

4. Posebna kolizijska pravila

Posebna pravila predviđena su za sljedeće vrste odgovornosti: odgovornost za proizvode, nepošteno tržišno natjecanje i radnje ograničavanja slobodnog tržišnog natjecanja, štetu u okolišu, povredu prava intelektualnog vlasništva te industrijsku akciju. Ona imaju prednost pred općim pravilima, no ona katkad upućuju natrag na njih.

4.1. Odgovornost za proizvode

Pored opravdanih očekivanja stranaka, posebnost izvanugovorne odgovornosti za štetu od proizvoda postoji poradi raznih čimbenika kao što su veći broj mogućih država s kojima postoji povezanost, razvoj međunarodne trgovine i turizma te pokretljivost ljudi posebice unutar granica Europske unije. Slijedom navedenoga, veza s *locus damni* može u određenim okolnostima biti nepovezana sa stvarnim činjenicama, nepredvidljiva za proizvođača i izvor neprikladne zaštite za oštećenika.¹¹²

Budući da posebna odredba prvenstveno upućuje na opću odredbu koja se primjenjuje kada i oštećenik i štetnik imaju uobičajeno boravište u istoj državi, i za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štete koju je prouzročio proizvod, mjerodavno je *lex firmæ habitationis communis*.¹¹³ Ako ne postoji takav stjecaj okolnosti, mjerodavno je:

- (a) pravo države u kojoj je oštećenik imao svoje uobičajeno boravište u vrijeme nastanka štete, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države, ili ako tome nije tako,
- (b) pravo države u kojoj je proizvod pribavljen, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države, ili ako tome nije tako,
- (c) pravo države u kojoj je šteta nastala, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države.

Radi se ovdje o nekolicini međusobno podrednih poveznica, *locus firmæ habitationis* oštećenika, mjesto pribavljanja proizvoda i *locus damni*, koje se primjenjuju uvijek uz kumulativnu poveznicu koja upućuje na državu na čijem je tržištu bio prisutan proizvod. U pravnoj književnosti smatra se da potonja poveznica doprinosi pravnoj sigurnosti, da je jednostavna za primjenu, da je u skladu s opravdanim očekivanjima proizvođača i krajnjeg korisnika te da ne predstavlja nepravično ili nepravedno rješenje, ujedno pridonoseći jednakosti položaja svih distributera na određenom tržištu.¹¹⁴ U tom dijelu posebice

¹¹² Vidi primjer koji navodi Komisija u pojašnjavajućem memorandumu uz Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 13.-14., kao i primjer koji navodi HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 16.

¹¹³ Članak 5. stavak 1. (1. rečenica) Uredbe Rim II.

¹¹⁴ Vidi, ROTH, Wulf-Henning, Der Einfluß des Europäischen Gemeinschaftsrechts auf das Internationale Privatrecht, *Rebels Zeitschrift für ausländisches und internationales Privatrecht*, vol. 55, 1991., (str. 623.-673.), str. 668. FAWCETT, James J., Products Liability in Private

razlikuju se Uredba i prethodni tekst jer je uklonjen uvjet suglasnosti štetnika u odnosu na prisutnost proizvoda na tržištu.¹¹⁵

Prema Uredbi Rim II, štetnik ipak nije stavljen u pretjerano otegotan položaj time što bi primjena tih prava bila daleko izvan njegovih opravdanih očekivanja. Po uzoru na članak 7. Haške konvencije o pravu mjerodavnom za odgovornost za proizvode, uvedena je "klauzula predvidljivosti". Naime, ako oštećenik dokaže da nije razumno mogao predvidjeti prisutnost toga proizvoda ili proizvoda iste vrste na tržištu države čije je pravo mjerodavno prema točkama (a), (b) ili (c), mjerodavno je pravo države u kojoj oštećenik ima uobičajeno boravište.¹¹⁶ Stvaranje kaskadnog sustava poveznica, kako navodi Uredba, zajedno s odredbom predvidljivosti, uravnoteženo je rješenje u pogledu proklamiranih ciljeva kojima se nadahnjuje posebna odredba za izvanugovornu odgovornost za proizvode.¹¹⁷

Važna je i mogućnost da u slučajevima izvanugovorne odgovornosti s naslova štete koju je prouzročio proizvod bude otklonjena primjena bilo kojeg od navedenih prava na temelju posebne izbjegavajuće klauzule. Ona je sročena na sličan način kao i opća te predviđa primjenu prava države različite od one čije je pravo mjerodavno prema prethodnim odredbama, kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je štetna radnja očito uže povezana s tom drugom državom. Očito uža veza s drugom državom može se temeljiti posebice na prethodnom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s odnosnom štetnom radnjom.¹¹⁸

4.2. Nepošteno tržišno natjecanje i radnje ograničavanja slobodnog tržišnog natjecanja

Osnovno je pravilo da je pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz radnje nepoštenog tržišnog natjecanja pravo države u kojoj ima ili je vjerojatno da će imati učinak na odnose između takmaca na tržištu ili skupne interese potrošača.¹¹⁹ Zakonodavac to pravilo poima kao konkretizaciju općeg

International Law: a European Perspective, *Recueil des cours*, vol. 283, 1993.-I, (str. 9.-246.), str. 123.; SARAVALLE, Alberto, *Responsabilità del produttore e diritto internazionale privato*, CEDAM, Padova, 1991., str. 217.

¹¹⁵ Usporedi s ranijim tekstom odredbe čiji je cilj bio pojednostaviti sustav koji postoji u Haškoj konvenciji o pravu mjerodavnom za odgovornost za proizvode, iz 1973. godine, a od kojeg se u konačnici odustalo. Napomene o tom ranijem tekstu vidi, SARAVALLE, Alberto, *The Law Applicable to Products Liability: Hopping Off the Endless Merry-Go-Round*, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 107.-125.; STONE, op. cit., str. 360.-364.; TEPEŠ, op. cit., str. 338.-343.

¹¹⁶ Članak 5. stavak 1. (posljednja rečenica) Uredbe Rim II.

¹¹⁷ Recital 20. Uredbe Rim II. Ti ciljevi su pravična raspodjela rizika svojstvenih društvu suvremene visoke tehnologije, zaštita zdravlja potrošača, poticanje pronalazaka, osiguravanje nesmetanog tržišnog natjecanja i olakšavanje trgovine.

¹¹⁸ Članak 5. stavak 2. Uredbe Rim II.

¹¹⁹ Članak 6. stavak 1. Uredbe Rim II.

pravila *lex loci damni* za posebne slučajeve izvanugovorne odgovornosti s naslova nepoštenog tržišnog natjecanja.¹²⁰ Ovim kolizijskim pravilom postiže se učinak podvrgavanja svih takmaca na tržištu pod iste uvjete, kao i zaštita potrošača te opće javnosti.¹²¹ Ta trojaka uloga prava nepoštenog tržišnog natjecanja, koja se još označava i kao “cjeloviti koncept”, utječe na horizontalne odnose između takmaca i one vertikalne koji uključuju potrošače i javnost općenito. Povrh toga, omogućava se pravna sigurnost i predvidljivost rješenja, što posebno pogoduje ostvarenju preventivne funkcije prava nepoštenog tržišnog natjecanja i kroz kolizijska pravila. Upravo zbog tih razloga predviđen je izuzetak od primjene prava države tržišta za slučaj kada radnja nepoštenog tržišnog natjecanja ima učinak isključivo na interese određenog takmaca. Tada se primjenjuju opće odredbe sadržane u članku 4. Uredbe Rim II.¹²²

Druaga kategorija izvanugovornih obveza u članku 6. Uredbe Rim II jesu one proizašle iz ograničenja tržišnog natjecanja. Za te odnose Uredba Rim II predviđa mjerodavnost prava države na čijem tržištu ograničenje ima ili je vjerojatno da će imati učinak.¹²³ Dakle, potvrđuje se mjerodavnost prava države odnosnog tržišta (*lex mercati*).¹²⁴ Navedeno je pravilo već prihvaćeno u brojnim pravnim sustavima,¹²⁵ a održava i stajališta Europskog suda pravde u pogledu polja primjene članka 81. Ugovora o EZ.¹²⁶ Također je u suglasju s poljima primjene pojedinih nacionalnih zakona koji uređuju tržišno natjecanje.¹²⁷ Ipak u okolnostima kada ograničenje ima ili je vjerojatno da će imati, učinak na tržištu više od jedne države, tužitelj koji zahtijeva naknadu štete i podnosi tužbu pred sudom tuženikova prebivališta može umjesto toga prava izabrati kao temelj svoje tužbe *lex fori*. To može činiti samo pod uvjetom da je tržište države članice suda jedno od onih na kojima ograničenje natjecanja, iz kojeg proizlazi

¹²⁰ Recital 21. Uredbe Rim II.

¹²¹ Recital 21. Uredbe Rim II.

¹²² Članak 6. stavak 2. Uredbe Rim II.

¹²³ Članak 6. stavak 3. točka (a) Uredbe Rim II. Začetak ovog pravila pripisuje se američkoj sudskoj praksi sredine prošlog stoljeća, točnije odluci u sporu *U.S. v. Aluminium Co. of America*, 148 F.2d 416 (2d Cir. 1945). RENOLD, Marc-André, *Les conflits de lois en droit antitrust*, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1991., str. 91.-95.

¹²⁴ Čini se da je “*lex mercati*” gramatički točniji oblik (uporaba genitiva) od učestalijeg latinskog nazivlja “*lex mercatus*”, pa je to razlog i njegovoj uporabi u ovom radu.

¹²⁵ KADNER GRAZIANO, *La responsabilité délictuelle en droit international privé européen*, op. cit., str. 88.-90. Vidi i, KOOS, Stefan, *Rom II und das Internationale Wirtschaftsrecht*, *The European Legal Forum/Forum Iuris Communis Europae*, vol. 6, br. 4-II, 2006., str. 73.-100.; ZIMMER, Daniel/LEOPOLD, Anders, *Private Durchsetzung des Kartellrechts und der Vorschlag zur “Rom II-VO”*, *Europäisches Wirtschafts- & Steuerrecht*, vol. 16, br. 4, 2005., str. 149.-154.

¹²⁶ ESP spojeni slučajevi C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 i od C-125/85 do C-129/85 *A. Ahlström Osakeyhtiö i drugi protiv Komisije europskih zajednica*, ECR 1993 I-01307.

¹²⁷ Vidi primjerice, hrvatski Zakon o zaštiti tržišnog natjecanja, *Narodne novine* 112/2003., koji u članku 2. propisuje: “Ovaj se Zakon primjenjuje na sve oblike sprječavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja na teritoriju Republike Hrvatske ili izvan teritorija Republike Hrvatske, ako imaju učinak na teritoriju Republike Hrvatske, osim ako posebnim propisom za pojedina tržišta nije drukčije uređeno.”

izvanugovorna odgovornost za štetu na kojoj se temelji tužba, ima izravan i bitan učinak. Kada tužitelj podnosi tužbu, sukladno primjenjivim pravilima o nadležnosti, protiv više od jednog tuženika pred tim sudom, može izabrati kao temelj svoje tužbe *lex fori* ako je ograničenje tržišnog natjecanja na kojem počiva tužba protiv svakog od tih tuženika imalo izravan i bitan učinak također i na tržištu države članice toga suda.¹²⁸ Radi se o rješenju koje je potaknuto načelom učinkovitosti postupka jer u okolnostima kada se povreda odrazi na većem broju tržišta, nije praktično, a katkada niti izvedivo, držati se strogo doktrine učinka. Slijedeći tu doktrinu u svim, pa i slučajevima koji uključuju učinke na tržištima većeg broja zemalja, dolazi se do tradicionalnog "pristupa mozaika", odnosno distributivne primjene za tržište svake pojedine države njezinog prava tržišnog natjecanja.¹²⁹ Naposljetku valja ponoviti i to kako u pogledu odnosa koji potpadaju pod primjenu članka 6. nije moguće mjerodavno pravo odrediti sporazumom stranaka.¹³⁰

Poseban problem u ovom području može predstavljati pitanje kvalifikacije zbog konceptualne različitosti prava tržišnog natjecanja država članica. Radi postizanja ujednačenosti u primjeni, Uredba Rim II treba biti tumačena neovisnom metodom. Pritom od pomoći mogu biti određenja pojmova sadržanih u propisima sekundarnog prava Zajednice.¹³¹

4.3. Šteta u okolišu

Posebna odredba proglašava mjerodavnim za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štete u okolišu, ili štete pretrpljene od strane osoba ili imovinske štete kao posljedice takve štete pravo države u kojoj je šteta nastala, izuzev ako osoba koja zahtijeva naknadu štete izabere kao temelj svoje tužbe pravo države

¹²⁸ Članak 6. stavak 3. točka (b) Uredbe Rim II.

¹²⁹ Vidi primjerice, BEIER, Friedrich Karl/SCHRIKER, Gerhard/ULMER, Hubmann, Stellungnahme des Max-Planck-Instituts für ausländisches und internationales Patent-, Urheber- und Wettbewerbsrecht zum Entwurf eines Gesetzes zur Ergänzung des internationalen Privatrechts (außervetragliche Schuldverhältnisse und Sachen), *Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil*, vol. 34, 1985., (str. 104.-108.) str. 107.

¹³⁰ Članak 6. stavak 4. Uredbe Rim II.

¹³¹ U okviru prava tržišnog natjecanja slučaju to je Direktiva 2005/29/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 11. svibnja 2005. u svezi s nepoštenim poslovnim djelovanjima poduzetnika prema potrošaču na unutarnjem tržištu, kojom se izmjenjuju i dopunjuju Direktiva Vijeća 84/450/EEZ, Direktive 97/7/EZ, 98/27/EZ i 2002/65/EZ Europskog parlamenta i Vijeća, kao i Uredba (EZ) br. 2006/2004 Europskog parlamenta i Vijeća ("Direktiva o nepoštenim poslovnim djelovanjima"). Vidi, HONORATI, Costanza The Law Applicable to Unfair Competition, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 127.-158. Općenito o kvalifikaciji pojmova u međunarodnom privatnom pravu EU vidi, BARATTA, Roberto, Process of Characterisation in the EC Conflict of Laws: Suggesting a Flexible Approach, *Yearbook of Private International Law*, vol. 6, 2004., str. 155.-170.; BARIATTI, Stefania, Qualificazione e interpretazione nel diritto internazionale privato comunitario: prime riflessioni, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, 2006., vol. 42, br. 2, str. 361.-376.

nastupa događaja koji je prouzročio štetu.¹³² To dakako ako se stranke nisu sporazumjele o mjerodavnom pravu u skladu s člankom 14. Raščlanjujući ovo posebno kolizijsko pravilo razvidno je da sadrži dvije alternativne poveznice oblikovane *in favorem* oštećenika kojem je omogućen jednostrani izbor između njih. Nasuprot tome, štetnik nema nikakav utjecaj na to hoće li mjerodavno pravo biti određeno na temelju poveznice *locus damni* ili *locus actus*. Činjenicu da će vjerojatno biti primijenjeno najstrože od mogućih prava, dio autora smatra štetnim za prirodu kolizijskih pravila jer bi time mogle biti stvorene nove prepreke ostvarenju osnovnih gospodarskih sloboda.¹³³ Pozivanje na načelo *in favorem laesi*, odnosno *Günstigkeitsprinzip*, zakonodavac u cijelosti opravdava člankom 174. Ugovora o EZ koji predviđa da treba postojati visoka razina zaštite temeljena na načelu opreznosti i načelu poduzimanja preventivnih mjera, načelu prvenstva korektivnih mjera na izvoru i načelu da onečišćivač plaća.¹³⁴ Uvodni dio Uredbe dodatno pojašnjava da na pitanje u kojem trenutku tijekom postupka oštećenik može izabrati primjenu *lex loci actus* umjesto *lex loci damni*, odgovor daje *lex fori*.¹³⁵ Time se uklanjaju moguće dvojbe glede toga je li ovo pitanje obuhvaćeno Uredbom ili je izvan njezinog polja primjene. Glede pitanja je li na temelju izbora oštećenika moguće cijepanje deliktnog statuta, odgovor treba biti negativan jer bi to moglo dovesti imati vrlo složene i nepredvidive posljedice po štetnika.¹³⁶

¹³² Članak 7. Uredbe Rim II. Više o problematici mjerodavnog prava za štetu u okolišu vidi, FACH GÓMEZ, Katia, The Law Applicable to Cross-Border Environmental Damage: From the European National Systems to Rome II, *Yearbook of Private International Law*, vol. 6, 2004., str. 291.-318.; FALLON, Marc/FAUVARQUE-COSSON, Bénédicte/Francq, Stéphanie, Le régime du risque transfrontière de la responsabilité environnementale : en marche vers un droit spécial des conflits de lois? : rapport franco-belge, u: *Les responsabilités environnementales dans l'espace européen*, 2006., str. 547-652.; MOSTOWIK, Piotr, *Bezpodstawne wzbogacenie w prawie prywatnym międzynarodowym*, LexisNexis, Warszawa, 2006.; MUNARI, Francesco/SCHIANO DI PEPE, Lorenzo, Liability for Environmental Torts in Europe: Choice of Forum, Choice of Law and the Case for Pursuing Effective Legal Uniformity, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 41, br. 3, 2005., str. 607.-642., objavljeno i u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and Other Non-Contractual Obligations in Europe*, 2006., str. 173.-219.; POLI, Sara/BIAGIONI, Giacomo, Recenti sviluppi in materia di danno ambientale nell'Unione europea: profili di diritto sostanziale e diritto internazionale privato, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 41, br. 3, 2005., str. 643.-678.

¹³³ DICKINSON, Andrew, European Private International Law: Embracing New Horizons or Mourning the Past?, *Journal of Private International Law*, vol. 1, br. 2, 2003., (str. 197.-236.), str. 227.

¹³⁴ Recital 25. Uredbe Rim II.

¹³⁵ Loc. cit.

¹³⁶ Vidi, THE PERMANENT BUREAU OF THE HAGUE CONFERENCE, Proposal for a Council Regulation on the Law Applicable to Non-Contractual Obligations, Presented by the Commission of the European Communities: Comments on Private International Law on the Provisions Relating to Environmental Damage, dostupno na <http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_ii/bureau_perm_conference_lahaye_en.pdf> (posljednji posjet 12.7.2007.), str. 7.

Uredba je pokušala riješiti i problem kvalifikacije pojma “štete u okolišu” tako što je navedeno da treba biti tumačen na način da uključuje štetnu promjenu u prirodnim izvorima, kao što su voda, zemlja ili zrak, umanj enje uloge koju taj izvor ima na korist drugih prirodnih izvora ili javnosti, ili umanj enje raznolikosti između živih organizama.¹³⁷ No u slučaju dvojbe moguće je okrenuti se postojećim propisima primarnog i sekundarnog prava Zajednice, što čini i sama Uredba u svezi s načelima o kojima se vodilo računa pri pisanju ove odredbe.

Izraziti problem kod izvanugovorne odgovornosti za štetu u okolišu predstavlja uska povezanost s javnopravnim odredbama glede postupanja mogućeg štetnika i sigurnosnim pravilima njegova postupanja. Komisija ističe da u okolnostima kada je *locus actus* u državi koja dopušta određeno postupanje (primjerice, štetne emisije), a *locus damni* u državi koja takvo postupanje zabranjuje, sud treba biti u mogućnosti uzeti u obzir činjenicu da je štetnik postupao u skladu s pravilima države u kojoj djeluje.¹³⁸ U tom smislu sroč en je članak 17. Uredbe Rim II. Ovo objašnjenje našlo se na udaru kritike koja smatra da je ono suprotno načelu *in favorem* oštećenika utjelovljenom u članku 7. jer bi mogućnost oslobođanja od odgovornosti na toj osnovi u potpunosti umanj ila učinak i svrhu odredbe o alternativnom izboru prava od strane oštećenika.¹³⁹ Čini se da takav napad ne stoji s obzirom na to da Komisija nije niti predložila primjenu prava koje dopušta određeno postupanje, već uzimanje u obzir te činjenice prilikom donošenja odluke. Pritom je ključno razlikovati sintagmu “primjena prava” od sintagme “uzimanja u obzir činjenice”.¹⁴⁰ Navedeno je pravilo očito sroč eno u skladu s “teorijom činjenice” (*Datumstheorie*), prema kojoj strani propisi javnopravne naravi mogu imati utjecaja na ishod spora, ne kroz neku od metoda međunarodnog privatnog prava već uzimanjem u obzir kao činjenice.¹⁴¹ Kao primjer može se navesti slučaj *G.J. Bier BV protiv Mines de Potasse d’Alsace* dobro poznat u području međunarodnog privatnog prava po odluci Europskog suda pravde o tumačenju pojma “mjesta nastanka štete” u članku 5. stavku 3. Briselske konvencije, ali za ovu raspravu relevantna je odluka rotterdamskog suda koji je držao da, pri ispitivanju radnji tuženika, činjenica da su pribavili dozvole od francuskih upravnih tijela nije sama po sebi

¹³⁷ Recital 24. Uredbe Rim II.

¹³⁸ Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 20.

¹³⁹ STONE, op. cit., str. 370.

¹⁴⁰ O razlikovanju pojmova “primjena” od “uzimanje u obzir” u članku 7. Rimske konvencije vidi, BONOMI, Andrea, *Le norme imperative nel diritto internazionale privato, Considerazioni sulla Convenzione europea sulla legge applicabile alle obbligazioni contrattuali del 19 giugno 1980 nonché sulle legge italiana e svizzera di diritto internazionale privato*, Publications de l’Institut suisse de droit comparé, Schulthess Polygraphischer Verlag, Zürich, 1998., str. 371.; GAUDEMET-TALLON, GAUDEMET-TALLON, Hélène, *Le nouveau droit international privé européen des contrats, Revue trimestrielle de droit européen*, vol. 17, 1981., (str. 217-285.), str. 262.; SPERDUTTI, Giuseppe, *Les lois d’application nécessaire en tant que lois d’ordre public, Revue critique de droit international privé*, vol. 66, 1977., (str. 257-270.), str. 265.

¹⁴¹ Vidi više, *infra* 6.2.

bez važnosti.¹⁴² Daljnji primjer uzimanja u obzir strane (u ovom slučaju, njemačke) upravne dozvole jest odluka Višeg suda u Linzu.¹⁴³ Pritom je sud postavio tri uvjeta za uzimanje u obzir takve dozvole: prvo, emisije koje ispušta postrojenje ne smiju biti protivne međunarodnom javnom pravu, drugo: pribavljanje inozemne dozvole mora biti podređeno sličnim uvjetima koje propisuje *lex fori*, i treće, dozvola nije smjela biti izdana bez prava na iznošenje vlastita očitovanja u postupku od strane domaćih zainteresiranih stranaka (u ovom slučaju, vlasnika zemljišta na kojima se osjetio učinak emisija).¹⁴⁴

4.4. Povreda prava intelektualnog vlasništva

Isprva nije bila predviđena posebna odredba za ovu kategoriju izvanugovornih obveza niti su one bile isključene iz polja primjene Uredbe. Tijekom javnih konzultacija ukazano je na taj nedostatak.¹⁴⁵ Zakonodavac se opredijelio za uređenje ovih obveza u okviru Uredbe. Primarno kolizijsko pravilo glasi da je za izvanugovornu štetu proizašlu iz povrede prava intelektualnog vlasništva mjerodavno pravo države za koju se traži zaštita.¹⁴⁶ Pri opravdanju ovog odstupanja od općeg pravila o mjerodavnom pravu, Uredba navodi da valja održati opće priznato načelo *lex loci protectionis*.¹⁴⁷ Naime, radi se o široko priznatom načelu države zaštite (*Schutzlandprinzip*) koje se prvenstveno izvodi iz međunarodnih konvencija,¹⁴⁸ a podupire teorijom o teritorijalnosti prava intelektualnog vlasništva.¹⁴⁹

Kada su u pitanju jedinstvena prava Zajednice, onda se teritorij Zajednice promatra kao jedinstven te je *lex loci protectionis* zapravo pravo Zajednice.¹⁵⁰ U

¹⁴² Toč. 8.7. odluke od 16.12.1983., *Ned. Jur.* 1984., br. 341. U tom slučaju nije dozvola uzeta u obzir jer je izrijekom isključivala prava trećih osoba, kao što je to uobičajeno u upravnom pravu Francuske.

¹⁴³ *Oberlandesgericht Linz*, 15.1.1987., *ÖJBl.* 1987, str. 577., odluku je potvrdio austrijski *Oberster Gerichtshof*, 20.12.1988., *ÖJBl.* 1989, str. 239.

¹⁴⁴ BERNASCONI, Christophe, *Civil liability resulting from transfrontier environmental damage: A case for the Hague Conference?*, Preliminary Document No. 8 of April 2000 for the attention of the Special Commission of May 2000 on general affairs and policy of the Conference, dostupno na <http://www.hcch.net/upload/wop/gen_pd8e.pdf> str. 42.

¹⁴⁵ Vidi primjerice, HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 22.; EUROPEAN FEDERATION OF PHARMACEUTICAL INDUSTRIES AND ASSOCIATIONS, pismo od 27. rujna 2002. godine, dostupno na <http://ec.europa.eu/justice_home/news/consulting_public/rome_ii/euro_feder_pharma_en.pdf> (posljednji posjet 12.7.2007.).

¹⁴⁶ Članak 8. stavak 1. Uredbe Rim II.

¹⁴⁷ Recital 26. Uredbe Rim II.

¹⁴⁸ To su Bernska konvencija o zaštiti književnih i umjetničkih djela, iz 1886. godine i Pariška konvencija o zaštiti industrijskog vlasništva, iz 1883. godine.

¹⁴⁹ O spomenutom načelu vidi primjerice, BOUCHE, Nicolas, *Le principe de territorialité de la propriété intellectuelle*, L'Harmattan, Paris, 2002.; OBERGFELL, Eva Inés, *Das Schutzlandprinzip und "Rom II" – Bedeutung und Konsequenzen für das Internationale Urheberrecht*, *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, vol. 25, br. 1, 2005., str. 9.-13.

¹⁵⁰ Jedinstvena prava Zajednice su: žig Zajednice ustanovljen Uredbom Vijeća (EZ) 40/94 od 20. prosinca 1993. o žigu Zajednice, OJ L 11, 14.1.1994., str. 1. s brojnim naknadnim izmjenama i

dijelu u kojem odnosna uredba ne uređuje određena pitanja, i štoviše izrijekom upućuje na domaće pravo (ali ne određuje koje), Uredba Rim II pozvana je propisati pravilo. Dodatno se stoga određuje da u slučaju kada izvanugovorna obveza proizlazi iz povrede jedinstvenog prava intelektualnog vlasništva Zajednice, pravo mjerodavno za pitanja koja nisu uređena odnosnim propisom Zajednice pravo je države u kojoj je radnja povrede poduzeta.¹⁵¹

Pravila u članku 8. izrazito su stroge naravi jer se želi zajamčiti pravna sigurnost, a radi ostvarivanja što učinkovitije zaštite i poticanja prekograničnog iskorištavanja prava. Stoga primjena prava mjerodavnog prema ovom članku ne može biti otklonjena sporazumom sukladno članku 14., niti je moguće koristiti se odredbom koja uređuje mjerodavnost *lex firmæ habitationis communis*, ili pak izbjegavajućom klauzulom, iako je stvarna uporabljivost potonje upitna. Također i obveze iz kvazikontrakata proizašle iz povrede prava intelektualnog vlasništva potpadaju pod ovu odredbu i nisu u sustavu kojem pripadaju drugi kvazikontrakti.¹⁵² Postavlja se pitanje ne bi li mogućnost izbora mjerodavnog prava (pod uvjetom da je isključena u pogledu utvrđivanja protupravnosti), posebice u slučajevima kada je povreda zahvatila veći broj zemalja, ipak bila više u skladu sa zahtjevom pravne sigurnosti.¹⁵³

Problem kvalifikacije određenog prava kao “prava intelektualnog vlasništva” Uredba rješava na zadovoljavajući način jer ne pokušava dati iscrpni popis prava već postavlja otvoreno pravilo prema kojem se taj pojam treba tumačiti tako da obuhvaća, primjerice, autorsko pravo, srodna prava, *sui generis* pravo za zaštitu baza podataka, i prava industrijskog vlasništva.¹⁵⁴ Ovo omogućava naknadno podvođenje pod ovaj pojam i prava intelektualnog vlasništva koja trenutno ne postoje, što ima praktičnu važnost s obzirom na to da se radi o području koje se vrlo brzo razvija i čija je pravna regulacija u ekspanziji.

dopunama, pročišćeni tekst, zaključno s krajem 2004. godine, dostupno na <<http://oami.europa.eu/en/mark/aspects/reg/reg4094.htm>> (posljednji posjet 14.8.2006.), oplemenjivačko pravo Zajednice ustanovljeno Uredbom Vijeća (EZ) 2100/94 od 27. srpnja 1994. o oplemenjivačkim pravima Zajednice, OJ L 1.9.227, 1994., str. 1. s brojnim naknadnim izmjenama i dopunama, i dizajn Zajednice ustanovljen Uredbom Vijeća (EZ) 6/2002 od 12. prosinca 2001. o dizajnu Zajednice, OJ L 3, 5.1.2002., str. 1., izmjenjena i dopuna OJ L 236, 23.9.2003., str. 344.

¹⁵¹ Članak 8. stavak 2. Uredbe Rim II. Iako sama odredba tako ne precizira, Komisija navodi da se radi o pravu “države članice” u kojoj je radnja poduzeta. Vidi, Prijedlog Uredbe Rim II, iz 2003., op. cit., str. 21.

¹⁵² Članak 13. Uredbe Rim II.

¹⁵³ U tom smislu, PERTEGÁS SENDER, Marta, Intellectual Property and Choice of Law Rules, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the “Rome II” Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., (str. 221.-248.) str. 242.-245.; KUR, Annette, Applicable Law: An Alternative Proposal for International Regulation – The Max-Planck Project on International Jurisdiction and Choice of Law, *Brooklyn Journal of International Law*, vol. 30, br. 3, 2005., str. 951.-981.

¹⁵⁴ Recital 26. Uredbe Rim II.

4.5. Industrijska akcija

Točan sadržaj pojma industrijske akcije, kao što je štrajk ili *lock-out*, razlikuje se od jedne države članice do druge i podvrgnut je unutarnjim pravilima svake države članice. S ciljem zaštite prava i obveza radnika i poslodavaca, Uredba Rim II pretpostavlja kao opće načelo primjenu prava države u kojoj je industrijska akcija provedena.¹⁵⁵ U literaturi se također navodi da je industrijska akcija usko povezana s javnim poretom mjesta njezina provođenja, da je jednostavno nezamisliva primjena nekog drugog prava, te da se to pravo proteže i na privatnopravne posljedice sudjelovanja u takvoj akciji.¹⁵⁶ Odnosna odredba u Uredbi Rim II glasi: "Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu u pogledu odgovornosti osobe u svojstvu radnika ili zaposlenika ili organizacije koja predstavlja njihove profesionalne interese za štetu prouzročenu industrijskom akcijom, koja je u tijeku ili je provedena, je pravo države u kojoj akcija treba biti ili je bila provedena."¹⁵⁷ Doseg prava mjerodavnog prema ovoj odredbi ne uključuje uvjete koji se odnose na ostvarivanje industrijske akcije u skladu s nacionalnim pravom i pravni položaj sindikata ili udruga koje predstavljaju radnike kako je isti utvrđen pravom država članica.¹⁵⁸ Valja napomenuti da se ova odredba primjenjuje samo ako oštećenik i štetnik nisu izabrali mjerodavno pravo te ako nemaju svoje uobičajeno prebivalište u istoj državi jer se tada primjenjuje *lex autonomiae*, odnosno *lex firmæ habitationis communis*.

5. Obveze iz kvazikontrakata

Zakonodavac je uvjerenja da je potrebno predvidjeti posebne odredbe kada je izvanugovorna obveza nastala zbog radnje koja nije štetna radnja u smislu Uredbe (*obligatio quæ quasi ex contractu nascitur*), i pritom razlikuje *condictio sine causa*, *negotiorum gestio* i *culpa in contrahendo*.¹⁵⁹

¹⁵⁵ Recital 27. Uredbe Rim II.

¹⁵⁶ GAMILLSCHEG, Franz, Chapter 6. Conflict of Laws in Employment Contracts and Industrial Relations, u: BLANPAIN, Roger (ur.), *Comparative Labour Law and Industrial Relations*, 3. izd., Kluwer Law and Taxation Publishers, Deventer, 1987., (str. 95.-111.) str. 110. Vidi, međutim odluku ESP u predmetu C-18/02 *Danmarks Rederiforening protiv LO Landsorganisationen i Sverige*, OJ C 85, 3.4.2004., str. 7., nakon koje je teško pomiriti tradicionalno poimanje teritorijalnosti sporova koji proizlaze iz industrijske akcije s kvalifikacijom pitanja zakonitosti takve akcije kao "izvanugovorne stvari" u smislu članka 5. stavka 3. Briselske konvencije.

¹⁵⁷ Članak 9. Uredbe Rim II.

¹⁵⁸ Recital 28. Uredbe Rim II.

¹⁵⁹ Vidi više, CARELLA, Gabriella, The Law Applicable to Non-Contractual Obligations Other than Tort or Delict, u: MALATESTA, Alberto (ur.), *The Unification of Choice of Law Rules on Torts and other Non-Contractual Obligations in Europe: the "Rome II" Proposal*, CEDAM, Padova, 2006., str. 73.-84.;CHANTELOUP, Hélène, *Quasi contrats en droit international privé*, L.G.D.J., Paris, 1998.; SCHLECHTRIEM, Peter, Internationales Bereicherungsrecht: Ein Beitrag zur Anknüpfung von Bereicherungsansprüchen im deutschen Internationalen Privatrecht, *Praxis des internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, vol. 15, br. 2, 1995., str. 65.-71. O ovim institutima

5.1. Stjecanje bez osnove

Tri su kaskadne poveznice utvrđene Uredbom za izvanugovorne obveze proizašle iz stjecanja bez osnove, uključujući plaćanje pogrešno primljenih iznosa. Prvenstveno, ako se takva izvanugovorna obveza odnosi na postojeći odnos između stranaka, kao što je odnos koji proizlazi iz ugovora ili štetne radnje, a koji je usko povezan s tim stjecanjem bez osnove, podvrgnuta je pravu koje je mjerodavno za taj odnos.¹⁶⁰ Podredno tome, kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju ovog pravila, a stranke imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi u vrijeme nastupa događaja koji je prouzročio stjecanje bez osnove, mjerodavno je *lex firmae habitationis communis*. Naposljetku, ako nije moguće utvrditi mjerodavno pravo niti na jedan od dva opisana načina, primjenjuje se pravo države u kojoj se dogodilo stjecanje bez osnove. Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je izvanugovorna obveza, proizašla iz stjecanja bez osnove, očito uže povezana s državom različitom od one koju određuju navedene poveznice, primjenjuje se pravo te druge države.¹⁶¹

5.2. Poslovodstvo bez naloga

Jednako kao i u slučaju stjecanja bez osnove postoje tri poveznice u podrednom odnosu koje utvrđuju mjerodavno pravo te posebna izbjegavajuća klauzula koja je istovjetna navedenoj pa ju nije potrebno ponavljati. Prema tome, ako se izvanugovorna obveza proizašla iz radnje poduzete bez potrebnog ovlaštenja u svezi s poslovima druge osobe (*negotiorum gestio*) odnosi na postojeći odnos između stranaka, kao što je odnos *ex contractu* ili *ex delicto*, koji je usko povezan s tom izvanugovornom obvezom, prosuđuje se prema istom pravu prema kojem i taj odnos. Ne može li mjerodavno pravo biti utvrđeno na opisani način, a u vrijeme nastupa događaja koji je prouzročio nastanak štete stranke imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi, mjerodavno je pravo te države. Ako niti to nije moguće primijeniti na činjenice slučaja, mjerodavno je *lex loci actus*.¹⁶²

5.3. Culpa in contrahendo

Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz postupanja koja su prethodila zaključenju ugovora, bez obzira na to je li ugovor doista zaključen ili

i njihovoj biti, kao i sažeti usporednopravni pregled vidi, VON BAR, Christian, *The Common European Law of Torts, Volume One*, Claredon Press, Oxford, 2003., str. 492.-498. i 526.-545.

¹⁶⁰ Ovu poveznicu za stjecanje bez osnove povezano s ugovorom podržava i doktrina. Vidi primjerice, COLLINS, Lawrence (ur.), *Dicey, Morris and Collins on the Conflict of Laws, Volume 2*, 14. izd., Sweet & Maxwell, London, 2006. str. 1863.; HILL, Johnatan, *International Commercial Disputes in English Courts*, 3. izd., Hart Publishing, Oxford and Portland (Oregon), 2005., str. 582.

¹⁶¹ Članak 10. Uredbe Rim II.

¹⁶² Članak 11. Uredbe Rim II.

nije, stvarni je ili putativni *lex contracti*.¹⁶³ Kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju ovog pravila, tada Uredba predviđa tri alternativne poveznice:

- (a) *lex loci damni* ili
- (b) *lex firmae habitationis communis* u vrijeme nastupa štetnog događaja ili
- (c) pravo države različite od onih iz točaka (a) i (b) kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je izvanugovorna obveza, proizašla iz postupanja koja su prethodila zaključenju ugovora, očito uže povezana s tom državom.¹⁶⁴

U uvodu Uredbe posebno se naglašava da je pojam "*culpa in contrahendo*" podložan nezavisnom tumačenju radi postizanja ujednačenosti te da ne treba biti nužno tumačen prema pojmovima koje poznaje određeno nacionalno pravo.¹⁶⁵ Čitajući zajedno gornju odredbu i uvodni dio Uredbe dolazi se do sljedećeg određenja pojma "*culpa in contrahendo*": izvanugovorna obveza izravno proizašla iz postupanja koja su prethodila zaključenju ugovora, bez obzira na to je li ugovor doista zaključen ili nije, što uključuje povredu obveze obznanjivanja i prekid ugovornih pregovora. Činjenica da, za vrijeme dok je ugovor pregovaran, osoba pretrpi primjerice tjelesne ozljede ne smatra se osnovnom za nastanak obveze izravno proizašle iz postupanja koja su prethodila mogućem zaključenju ugovora. Prema tome, u odnosu na takvu ozljedu valja primijeniti opće ili drugo odgovarajuće pravilo u Uredbi. Kao što je već ranije rečeno, prilikom tumačenja pojmova u Uredbi Rim II pozivanje na odgovarajuće pojmove u Uredbi Brisel I svakako je dobrodošlo. U tom smislu može se uputiti i na odluku njemačkog Saveznog vrhovnog suda iz 2004. godine, u kojoj je odlučeno da obveza nastala iz obećanja nizozemskog poduzetnika na isplatu nagradnog iznosa, koju je tužitelj s prebivalištem u Njemačkoj primio u obliku pisma, potpada pod primjenu članka 5. stavka 3. Uredbe Brisel I,¹⁶⁶ pritom vjerojatno imajući na umu dio odredbe koji se odnosi na "kvazidelikt".¹⁶⁷

¹⁶³ Članak 12. stavak 1. Uredbe Rim II.

¹⁶⁴ Članak 12. stavak 2. Uredbe Rim II.

¹⁶⁵ Recital 30. Uredbe Rim II.

¹⁶⁶ BGH (D) 28. studenoga 2002. – III ZR 102/02., *The European Legal Forum*, odluka br. 13, 2004., dostupno na <<http://www.simons-law.com/caselaw/pdf/13.pdf>> (posljednji posjet 12.7.2007.), str. 1.-6.

¹⁶⁷ Sud je zapravo rekao da je osnova za nadležnost njemačkog suda ili članak 13. (potrošački ugovor, na to usmjeren odlukom ESP u predmetu *Tacconi*, vidi *supra* bilj. 29) ili članak 5. stavak 3. Uredbe Brisel I, ali je sam odnos kvalificirao kao *culpa in contrahendo* prema članku 661.a njemačkog Građanskog zakonika. O potonjem slučaju i njegovim implikacijama na međunarodnu nadležnost i mjerodavno pravo vidi, BERTOLI, Paolo, *Criteri di giurisdizione e legge applicabile in tema di responsabilità precontrattuale alla luce della sentenza Fonderie Meccaniche Tacconi, Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 39, br. 1, 2003., str. 109.-134.

6. Pitanja svojstvena svim izvanugovornim obvezama

6.1. Doseg mjerodavnog prava

Pitanje dosega mjerodavnog prava izuzetno je važno te je Uredba pokušala što iscrpnije nabrojati odnosna pitanja. No popis koji sadrži, dakako, nije konačan već uključuje samo najučestalije probleme:

- (a) osnova i opseg odgovornosti, uključujući deliktnu sposobnost;
- (b) osnove oslobođenja od odgovornosti, bilo koje ograničenje odgovornosti i bilo koja podjela odgovornosti;
- (c) postojanje, priroda i odmjeravanje štete ili zahtijevanog sredstva pravne zaštite;
- (d) mjere koje sud, prema *lex fori*, može odrediti radi sprječavanja ili prestanka povrede ili štete ili pak radi osiguranja plaćanja naknade;
- (e) prenosivost *inter vivos* i *mortis causae* prava zahtijevati naknadu štete ili pravnog sredstva;
- (f) osobe ovlaštene na naknadu štete pretrpljene osobno;
- (g) odgovornost za radnje druge osobe;
- (h) način na koji obveza može prestati i pravila o prekluziji i zastari, uključujući pravila glede početka, zastoja i prekida tijeka prekluzije ili zastare,¹⁶⁸
- (i) pravila o uspostavljanju pravne predmnijeve ili određivanju tereta dokaza, u mjeri u kojoj ih *lex causae* sadrži u izvanugovornim stvarima.¹⁶⁹

Kao potvrda važnosti ove odredbe ističe se razlika u kvalifikaciji zastare prema pravima država *common lawa* i kontinentalnoeuropskih država. Dok je primjerice u Škotskoj zastara postupovni institut,¹⁷⁰ u Hrvatskoj je to materijalnopравни institut. U slučaju ne postojanja odredbe (h) ishod spora mogao bi biti ovisan od države čiji bi sud odlučivao *in concreto*. Ova odredba, dakle, u velikoj mjeri uklanja opasnost *forum shoppinga* i neujednačenosti rješenja te jamči višu razinu pravne sigurnosti.

6.2. Javni poredak i međunarodno prisilna pravila

Mogućnost da sudovi država članica, u iznimnim okolnostima, primijene iznimke temeljene na javnom poretku i međunarodno prisilnim pravilima, Uredba opravdava javnim interesom.¹⁷¹ Odredba o javnom poretku klasično je sročena, pri čemu se zahtijeva očita nespojivost mjerodavnog prava s javnim

¹⁶⁸ Članak 15. Uredbe Rim II.

¹⁶⁹ Članak 22. stavak 1. Uredbe Rim II.

¹⁷⁰ *Prescription and Limitation (Scotland) Act 1973*. Vidi, SUTHERLAND, Susan/ THEODOSSIOU, Maria, *Discussion Paper on Personal Injury Actions: Limitation and Prescribed Claims*, 2006., dostupno na <http://www.scotland.gov.uk/downloads/dp132_limitation.pdf> (posljednji posjet 21.7.2007.), str. 4.

¹⁷¹ Recital 32. (1. rečenica) Uredbe Rim II.

poretom (*ordre public*) države suda, kao osnova za njegovu neprimjenu.¹⁷² Poglavitito, primjena odredbe prava mjerodavnog prema ovoj Uredbi koja bi imala učinak da se određuje isplata kaznene štete (*punitive damages*) pretjerane prirode ili pak štete čija priroda nije naknada već postavljanje primjera drugima, može biti smatrana suprotnom javnom poretu države suda.¹⁷³ Primjer potonje vrste štete je trostruka šteta (*treble damages*) u pravu Sjedinjenih Američkih Država koja se može dosuditi zbog imovinske štete koju je bilo koja osoba pretrpjela kao posljedicu obavljanja zabranjenih radnji u svezi s iznuđivanjem i podmićivanjem koje podliježu i kaznenopravnoj sankciji.¹⁷⁴ Navedena ograda u pogledu primjene stranog prava logično proizlazi iz prvenstvene uloge koju suvremena znanost pripisuje izvanugovornoj odgovornosti, a to je naknada pretrpljene štete.¹⁷⁵ No, isključenje mjerodavnog prava prema kojem bi se navedene vrste naknada šteta primjenjivale nije automatsko, već je ovisno o okolnostima slučaja i pravnom poretu države članice pred čijim sudom se vodi postupak.¹⁷⁶

Ranije su već spomenuta prisilna pravila, no samo ona “obična” koja djeluju prisilno u slučajevima bez objektivnog međunarodnog obilježja.¹⁷⁷ Za razliku od njih, međunarodno prisilna pravila djeluju i u situacijama s međunarodnim obilježjem na način da im pravo koje je inače mjerodavno mora ustupiti mjesto

¹⁷² Članak 26. Uredbe Rim II.

¹⁷³ O ovim pitanjima koja se javljaju poglavito u postupku priznanja i ovrhe vidi, CRESPI REGHIZZI, Zeno, Sulla contrarietà all'ordine pubblico di una sentenza straniera di condanna a punitive damages, *Rivista di diritto internazionale privato e processuale*, vol. 38, br. 4, 2002., str. 977.-990.; HAY, Peter, The Recognition and Enforcement of American Money-Judgments in Germany – The 1992 Decision of the German Supreme Court, *American Journal of Comparative Law*, vol. 40, 1992., str. 729.-750.; SCHACK, Haimo, *Internationales Zivilverfahrensrecht*, 3. izd., Verlag C.H.Beck, München, 2002., toč. 869. Vidi i u sudskoj praksi primjerice, LG (Berlin) 16.6.1989., *Der Betrieb* 2100 (1989); OLGZ (Duesseldorf) 28.5.1991., 7 *RIW* 594 (1991); BGHZ 118, 312 (334-51); Visoki sud Tokya, 28.6.1993. H.J. (1471) 89 [1993], H.T. (823) 126 [1993], dostupno na <<http://www.tomeika.jur.kyushu-u.ac.jp/pdf/Tokyo%20High%20Court,%20Judgment,%20June%2028,%201993.pdf>> (posljednji posjet 12.7.2007.). Tvrdnje o naznakama suprotnih trendova vidi, BEHR, Volker, Punitive Damages in American and German Law – Tendencies Towards Approximation of Apparently Irreconcilable Concepts, *Chicago-Kent Law Review*, vol. 78, 2003, str. 105.-161.; BRAND., Ronald A., Punitive Damages Revisited: Taking the Rationale for Non-Recognition of Foreign Judgments Too Far, University of Pittsburgh School of Law, University of Pittsburgh School of Law Working Paper Series, 2005., dostupno na <<http://law.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1026&context=pittlwps>> (posljednji posjet 12.7.2007.); GOTANDA, John Y., Charting Developments Concerning Punitive Damages: Is the Tide Changing?, *Columbia Journal of Transnational Law*, vol. 45, br. 2, 2007., str. 507.-528.; JABLONSKI, Scott R., Translation and Comment: Enforcing U.S. Punitive Damages Awards in Foreign Courts – A Recent Case in the Supreme Court of Spain, *Journal of Law and Commerce*, vol. 24, br. 2, 2005., str. 225.-244.

¹⁷⁴ Članak 1964. točka (c) Federalnog zakona Sjedinjenih Država o organizacijama na koje utječe iznuđivač i koje su podmićene (*United States Federal Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act of 1997, United States Code, Sections 1961-1968*).

¹⁷⁵ O ulogama izvanugovorne odgovornosti, vidi *supra* 3.2.

¹⁷⁶ Recital 32. Uredbe Rim II.

¹⁷⁷ Vidi *supra* 3.1.

u mjeri u kojoj je nužno da se ista primijene. Na tu se tehniku oslonio francuski Kasacijski sud kada je pravila sadržana u člancima 706-3. et seq. francuskog Zakonika o kaznenom postupku primijenio na uštrb mjerodavnog prava. U navedenom slučaju prometna se nesreća dogodila u Italiji, čije pravo je prema tome bilo i mjerodavno. Talijansko pravo, međutim nije predviđalo naknadu štete s naslova izvanugovorne odgovornosti proizašle iz kaznenog djela na način na koji su to predviđali navedeni članci polaznog prava. Označivši gornja pravila međunarodno prisilnim (*loi d'application nécessaire*), Kasacijski sud je ih je primijenio kao dio *lex fori* bez obzira na mjerodavnost talijanskog prava. Obrazloženje Kasacijskog suda o prirodi tih pravila temeljilo se na tome što im je svrha osigurati naknadu štete francuskim žrtvama kaznenih djela, i to na načelu nacionalne solidarnosti putem sustava jamstva za društveni rizik delikventnosti.¹⁷⁸ Bi li ova kvalifikacija bila prihvatljiva i u okviru Uredbe Rim II, nije moguće sa sigurnošću potvrditi jer ona nije predviđala sadržajno određenje pojma međunarodno prisilnih pravila, već samo opis tehnike njihova djelovanja.¹⁷⁹ Također je, nakon što je bila naknadno unesena u nacrt,¹⁸⁰ uklonjena odredba koja je omogućavala uzimanje u obzir međunarodno prisilnih pravila treće države (dakle, ona koja nije ni država suda niti je ona čije je pravo mjerodavno), što su kritizirali neki znanstveni krugovi kao korak unazad s obzirom na rastući broj država s kojima neki spor ima doticaj u danas vladajućim uvjetima odvijanja svjetske trgovinske razmjene, pokretljivosti ljudi, roba, usluga i kapitala, kao i suvremenih oblika komunikacija.¹⁸¹

Pored navedene opće odredbe o primjeni međunarodno prisilnih pravila *lex fori*, Uredba sadrži i posebnu odredbu koja je sadržajno ograničena na pravila sigurnosti i postupanja, teritorijalno i vremenski na takva pravila na snazi u mjestu i u vrijeme nastupa štetnog događaja, te učinkom i dosegom na način da se uzimaju u obzir ukoliko je to primjereno. Pojašnjava se u uvodnom dijelu Uredbe da uzimanje u obzir pravila sigurnosti i postupanja na snazi u državi u kojoj je štetna radnja poduzeta, čak i kada je izvanugovorna obveza podvrgnuta pravu druge države, služi uspostavi razumne ravnoteže između stranaka. Pritom pojam "pravila sigurnosti i postupanja" treba tumačiti na način da upućuje na sve propise koji imaju bilo kakvu vezu sa sigurnošću i postupanjem, primjerice

¹⁷⁸ *Cour se cassation (2e Ch. Civ.)*, 3.6.2004., *Revue critique de droit international privé*, vol. 93, br. 4, str. 750-751 (osvrt BUREAU, Dominique, *ibid.*, str. 752-755).

¹⁷⁹ Takvo je određenje predviđeno člankom 8. stavkom 1. Prijedloga Uredbe Rim I.

¹⁸⁰ Nacrt prijedloga Uredbe Vijeća o pravu mjerodavnom za izvanugovorne odnose, objavljen 3.5.2002., dostupno na <http://www.europa.eu.int/comm/justice_home/unit/civil/consultation/index_en.htm> (posljednji posjet 30.6.2003.), nije sadržavao odredbu i međunarodno prisilnim pravilima trećih država, već je ona unijeta u Prijedlog Uredbe, iz 2003. godine i Izmijenjeni tekst Prijedloga Uredbe, iz 2006. godine. Usporedno istraživanje o stranim prisilnim pravilima u prijedlogu Uredbe Rim II i švicarskom kolizijskom izvanugovornom pravu vidi, SCHRAMM, Dorothee, *Ausländische Eingriffsnormen im Deliktsrecht: ein Beitrag zu Art. 19 IPRG und Art. 12 Abs. 1 des Entwurfes einer Rom II-Verordnung*, Stämpfli, Bern, 2005.

¹⁸¹ Vidi, HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 46.

pravila sigurnosti u prometu u slučaju nesreće.¹⁸² Odredba izrijeком propisuje da se navedena pravila međunarodno prisilne naravi uzimaju u obzir prilikom procjene postupanja štetnika, i to kao činjenica, a ne kao pravno pravilo. Kao što je ranije bilo istaknuto, radi se o kodifikaciji “teorije činjenice”.¹⁸³ Uporabom ovog pristupa uklanja se problem primjene (kao pravnog pravila) nekog javnopravnog pravila strane države tako što se to pravilo poima kao činjenica. Slijedom toga, nestaje i ono što se označava problemom ekstrateritorijalne primjene javnog prava. S druge strane, ovoj se teoriji prigovara da sudovi u stvarnosti navedena prisilna pravila ne uzimaju u obzir kao činjenice već promatraju i njihov “normativni sadržaj”,¹⁸⁴ te da ona ne pruža odgovore na ključna pitanja kada i pod kojim uvjetima se određeno pravilo smatra odlučnom činjenicom *in casu*.¹⁸⁵

6.3. Subrogacija, odgovornost više osoba i izravna tužba

Kada jedna osoba (vjerovnik) ima izvanugovorni zahtjev prema drugoj osobi (dužniku), a treća osoba ima obvezu ispunjenja prema vjerovniku, ili je već ispunila obvezu prema vjerovniku, pravo koje je mjerodavno za dužnost treće osobe glede ispunjenja prema vjerovniku mjerodavno je i za pitanje je li i u kojoj mjeri treća osoba ovlaštena koristiti se protiv dužnika pravima koje vjerovnik ima protiv dužnika prema pravu koje je mjerodavno za njihov odnos.¹⁸⁶ Ova odredba, preslikavajući odgovarajuću odredbu u Rimskoj konvenciji,¹⁸⁷ uređuje *cessio legis*, što se uobičajeno javlja u slučajevima kada je osiguratelj platio naknadu štete oštećeniku na temelju ugovora koji je sklopio sa štetnikom. Izbor gornje poveznice opravdava se uskom vezom koja postoji s obvezom treće osobe na naknadu štete kao i interesom treće osobe na

¹⁸² Recital 34. Uredbe Rim II.

¹⁸³ O “teoriji činjenice” vidi primjerice, BEULKER, Jette, *Die Eingriffsnormenproblematik in internationalen Schiedsverfahren*, Mohr Siebeck, Tübingen, 2005., str. 91.; JAYME, Erik, *The Rome Convention on the Law Applicable to Contractual Obligations* (1980), u: ŠARČEVIĆ, Petar (ur.), *International Contracts and Conflicts of Law*, Graham & Trotman/Martinus Nijhoff, London/Dodrecht/Boston, 1990., (str. 36-50.) str. 46.; KREUZER, Karl Friedrich, *Ausländisches Wirtschaftsrecht von deutschen Gerichten, Zum Einfluß fremdstaatlicher Eingriffsnormen auf private Rechtsgeschäfte*, C. n. Müller Juristischer Verlag, Heilderberg, 1986., str. 57.; KINSCH, Patrick, *Le fait du prince étranger*, L.G.D.J., Paris, 1994., str. 341. et seq.; RADKE, R.C., *Schuldstatut und Eingriffsrecht – Systematische Grundlagen der Berücksichtigung von zwingendem Recht nach deutschem IPR und dem EG-Schuldvertragsübereinkommen*, *Zeitschrift für Vergleichende Rechtswissenschaft*, vol. 8, 1985., (str. 325.-357.) str. 355.

¹⁸⁴ BONOMI, op. cit., str. 284.

¹⁸⁵ MAGNUS, Ulrich (ur.), *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch mit Einführungsgesetz und Nebengesetzen - Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuche/IPR. Einleitung zu Art 27 ff EGBGB und Kommentierung der Art. 27, 28, 29, 29a, 30, 32, 34, 36, 37 EGBGB*, 13. izd., Sellier de Gruyter, Berlin, 2002., str. 631.

¹⁸⁶ Članak 19. Uredbe Rim II.

¹⁸⁷ Usporedi s člankom 13. stavkom 1. Rimske konvencije.

postavljanje zahtjeva protiv dužnika koji je prvenstveno odgovorna osoba.¹⁸⁸ Kada odgovornost postoji na strani više osoba za isto potraživanje, a jedan od dužnika je već ispunio potraživanje u cijelosti ili djelomično, dužnikovo pravo potraživanja naknade od drugih dužnika podvrgnuto je pravu mjerodavnom za izvanugovornu obvezu tog dužnika prema vjerovnicima.¹⁸⁹ Naposljetku, oštećenik može svoj zahtjev usmjeriti izravno protiv osiguratelja osobe odgovorne za isplatu naknade ako tako predviđa bilo pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu ili pravo mjerodavno za ugovor o osiguranju.¹⁹⁰

6.4. Valjanost glede oblika

Jednostrana radnja kojom se namjerava proizvesti pravni učinak i koja je povezana s izvanugovornom obvezom valjana je glede oblika ako udovoljava uvjetima glede oblika predviđenima pravom mjerodavnim za odnosnu izvanugovornu obvezu ili pravom države u kojoj je radnja poduzeta.¹⁹¹ Radnje kojima se namjerava proizvesti pravni učinak mogu se dokazivati bilo kojim dokaznim sredstvom koje priznaje *lex fori* ili bilo koje pravo na koje upućuje članak što uređuje pitanje valjanosti oblika pravnih radnji prema kojem je ta radnja valjana glede oblika (dakle, *lex causae* ili *lex loci actus*), pod uvjetom da to dokazno sredstvo može biti izvedeno od strane suda.¹⁹²

7. Zaključne napomene

Na samom početku rečeno je da su polazišta za stvaranje pravila u Uredbi Rim II načelo pravne sigurnosti, s jedne strane, i načelo zadovoljenja pravednosti u pojedinačnim slučajevima, s druge. Kroz stranice koje slijede može se uočiti

¹⁸⁸ HAMBURG GROUP FOR PRIVATE INTERNATIONAL LAW, op. cit., str. 52. No vidi i probleme koji postoje u pogledu te odredbe, ibid., str. 53.-54. Daljnju kritiku rješenja Uredbe u području u kojem izvanugovorna odgovornost dolazi u doticaj s osiguranjem vidi, VAN SCHOUBROECK, Caroline, Rome II and Liability Insurance: Some Missed Opportunities?, u: TIBERG, H./CLARKE, M./BESKOW, A./CARLSSON, M./LUNDSTRÖM, R.-M./UTTERSTRÖM, T./ARVMYREN, S. (ur.), *Festskrift till Bill W. Dufwa – Essays on Tort, Insurance, Law and Society in Honour of Bill W. Dufwa, Vol. II*, Jure Förlag, Stockholm, 2006., str. 1015.-1027.

¹⁸⁹ Članak 20. Uredbe Rim II.

¹⁹⁰ Članak 18. Uredbe Rim II.

¹⁹¹ Članak 21. Uredbe Rim II.

¹⁹² Članak 22. stavak 2. Uredbe Rim II. Upućuje se na nedavno pitanje postavljeno radi prethodne odluke Europskom sudu pravde od strane njemačkog Saveznog vrhovnog suda u predmetu *FBTO Schadeverzekeringen N.V. protiv Jack Odenbreit* (C-463/06), gdje je osnovno pitanje može li, prema članku 11. stavak 2. u svezi s člankom 9. stavak 1. točka b. Uredbe Brisel I, oštećenik podnijeti izravnu tužbu protiv osiguratelja pred sudom države članice u kojoj oštećenik ima prebivalište, ako je takva tužba dozvoljena i ako je osiguratelj s prebivalištem u jednoj od ostalih država članica. Zanimljiv osvrt na taj problem vidi, FUCHS, Angelika, Gerichtsstand für die Direktklage am Wohnsitz des Verkehrsunfallopfers? (BGH, S. 324 und OLG Köln), *Praxis des Internationalen Privat- und Verfahrensrechts*, vol. 27, br. 4, 2007., str. 325.-328.

da je pored ovih načela važnu ulogu igrao i velik broj drugih posebnih načela i interesa. Potonji prvenstveno nadahnjuju materijalnopravna pravila određene pravne grane, ali su od presudna utjecaja i na odabir poveznica, njihov podredni ili alternativni odnos, elastičnost ili krutost kolizijskih pravila te probijanje statuta tradicionalnim i nešto suvremenijim tehnikama. Na taj se način potvrđuje teza o gubitku "tehničkog" obilježja međunarodnog privatnog prava lišenog vrijednosnih utjecaja svojstvenih materijalnim pravilima, ako je ono ikad i postojalo u čistom obliku. Upravno suprotno, kolizijska pravila prvog cjelovitog kolizijskopravnog propisa *acquisa* teže daljnjem ispunjenju onih ciljeva koje utjelovljuje pravo izvanugovorne odgovornosti općenito i pravo pojedinih pravnih područja svako za sebe. Rječnikom međunarodnog privatnog prava, kolizijska pravila ne teže samo ostvarenju "kolizijske pravde", već ujedno i "materijalne pravde".¹⁹³ Na primjeru štete u okolišu uočava se da svaka država pri utvrđivanju pravila odgovornosti za taj oblik štete uspostavlja ravnotežu između najmanje dvaju interesa: očuvanja ljudskog zdravlja i industrijskog razvoja. Ima li neka država prvenstveni cilj postići visoki stupanj razvoja industrije, ona će ne samo svoja javnopravna i materijalna pravila prilagoditi tome cilju, već i svoja kolizijska pravila, primjerice tako što će pridržavati međunarodnu nadležnost i mjerodavnim smatrati svoje pravo u što većem broju slučajeva kako subjekte koji su nositelji industrijskog razvoja ne bi podvrgla sankcijama prema stranim znatno strožim pravnim pravilima. Ukoliko je pak cilj neke države ono što se danas podrazumijeva pod održivim razvojem, tada će i sva svoja pravna pravila, uključujući i ona međunarodnog privatnog prava skrojiti sukladno tom zahtjevu. U tu se sliku vrlo dobro uklapaju i Uredba Brisel I koja omogućava pokretanje spora iz izvanugovorne odgovornosti na području države članice u kojoj se osjećaju izravne posljedice štetnog događaja, a također i Uredba Rim II koja omogućava primjenu prava države u kojoj je izravna šteta nastala, ili pak države suda ako to oštećenik smatra pogodnijim. Upravo *ex post* jednostrani izbor prava od strane oštećenika predstavlja *par excellence* ostvarenje materijalne pravde kolizijskopravnom metodom. Zaključno se može reći da Uredba Rim II u sebi pomiruje interese koji su ugrađeni u kolizijsko pravo izvanugovornih obveza europskih država te postojeće propise Zajednice i nacionalno zakonodavstvo.

¹⁹³ O odnosu između tih dvaju ideja u suvremenom međunarodnom privatnom pravu vidi više, SYMEONIDES, Symeon C., *Private International Law at the End of the 20th Century: Progress or Regress?*, General Report on the 15th International Congress of Comparative Law (Bristol, England, 1998), u: SYMEONIDES, Symeon C. (ur.), *Private International Law at the End of the 20th Century: Progress or Regress?*, Kluwer Law International, The Hague/London/Boston, 2000., (str. 3.-79.), str. 46.-62.

UREDBA (EZ) br. 864/2007 EUROPSKOG PARLAMENTA I VIJEĆA
od 11. srpnja 2007.

o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze ("Rim II")*

EUROPSKI PARLAMENT I VIJEĆE EUROPSKE UNIJE,
uzimajući u obzir Ugovor o osnivanju Europske zajednice, i posebice
njegove članke 61. točku (c) i 67.,
uzimajući u obzir prijedlog Komisije,
uzimajući u obzir mišljenje Europskog gospodarskog i socijalnog vijeća,¹
djelujući u skladu s postupkom propisanim u članku 251. Ugovora u svjetlu
zajedničkog teksta odobrenog od strane Vijeća za mirenje 25. lipnja 2007.,²
s obzirom na sljedeće:

- (1) Zajednica si je postavila za cilj održavanje i razvitak prostora slobode, sigurnosti i pravde. Radi progresivnog ustanovljavanja takvog prostora Zajednica treba usvojiti mjere glede pravosudne suradnje u građanskim stvarima s prekograničnim obilježjem u mjeri u kojoj je to potrebno za ispravno djelovanje unutarnjeg tržišta.
- (2) Prema članku 65. točki (b) Ugovora, te mjere trebaju uključivati one koje promiču usklađenost pravila koja se primjenjuju u državama članicama glede sukoba zakona i nadležnosti.
- (3) Sastanak Europskog vijeća u Tampereu 15. i 16. listopada 1999. potvrdio je načelo međusobnog priznavanja presuda i drugih odluka sudbenih tijela kao temelj pravosudne suradnje u građanskim stvarima i pozvao Vijeće i Komisiju na usvajanje programa mjera radi provođenja načela međusobnog priznavanja.
- (4) Dana 30. studenoga 2000. Vijeće je usvojilo zajednički program mjera Komisije i Vijeća radi provedbe načela međusobnog priznavanja odluka u građanskim i trgovačkim stvarima.³ Program utvrđuje mjere u svezi s

* Uredba je objavljena u OJ L199, 31.7.2007., str. 40. Ovo je neslužbeni prijevod na hrvatski jezik mr. sc. Ivane Kunda, Pravni fakultet u Rijeci.

¹ OJ C 241, 28.9.2004., str. 1.

² Mišljenje Europskog parlamenta od 6. srpnja 2005. (OJ C 157 E, 6.7.2006., str. 371.), Zajedničko stajalište Vijeća od 25. rujna 2006. (OJ C 289 E, 28.11.2006., str. 68.) i Stajalište Europskog parlamenta od 18. siječnja 2007. (još neobjavljeno u Službenom glasilu). Zakonodavna rezolucija Europskog parlamenta od 10. srpnja 2007. i Odluka Vijeća od 28. srpnja 2007.

³ OJ C 12, 15.1.2001, str. 1.

- ujednačavanjem pravila međunarodnog privatnog prava kao što su ona koja omogućavaju međusobno priznavanje presuda.
- (5) Haški program,⁴ usvojen od strane Europskog vijeća 5. studenoga 2004., pozvao je na aktivno provođenje rada na kolizijskim pravilima za izvanugovorne obveze ("Rim II").
 - (6) Ispravno djelovanje unutarnjeg tržišta stvara potrebu, radi poboljšanja predvidljivosti ishoda parnice, sigurnosti glede mjerodavnog prava i slobode kretanja presuda, za time da kolizijska pravila u državama članicama određuju isto nacionalno pravo bez obzira na državu pred čijim je sudom podnesena tužba.
 - (7) Polje primjene s obzirom na vrstu pravnog odnosa i odredbe ove Uredbe trebaju biti u skladu s Uredbom Vijeća (EZ) br. 44/2001 od 22. prosinca 2000. o nadležnosti i priznanju i ovrši odluka u građanskim i trgovačkim stvarima⁵ ("Brisel I") i s propisima koji se odnose na pravo mjerodavno za ugovorne obveze.
 - (8) Ova Uredba treba se primijeniti bez obzira na prirodu suda ili tribunala pred kojim se vodi postupak.
 - (9) Zahtjevi koji proizlaze iz "*acta iure imperii*" trebaju uključivati zahtjeve protiv službenih osoba koje djeluju u ime države i odgovornost za radnje javnih tijela, uključujući odgovornost javno imenovanih dužnosnika. Slijedom toga, te stvari trebaju biti isključene iz polja primjene ove Uredbe.
 - (10) Obiteljski odnosi trebaju uključivati roditeljstvo, brak, krvno i tazbinsko srodstvo. Upućivanje u članku 1. stavku 2. na odnose koji imaju učinke usporedive s brakom i drugim obiteljskim odnosima treba tumačiti u skladu s pravom države članice pred čijim sudom je pokrenut postupak.
 - (11) Pojam izvanugovorne obveze razlikuje se od jedne države članice do druge. Slijedom toga, za svrhe ove Uredbe izvanugovorna obveza treba se tumačiti kao neovisan pojam. Kolizijska pravila utvrđena ovom Uredbom trebaju također biti primijenjena na obveze koje proizlaze iz objektivne odgovornosti.
 - (12) Mjerodavnom pravu treba također biti podvrgnuto pitanje deliktne sposobnosti.
 - (13) Ujednačena pravila primijenjena bez obzira na pravo koje određuju mjerodavnim mogu spriječiti rizik narušavanja tržišnog natjecanja između parničara u Zajednici.
 - (14) Zahtjev za pravnom sigurnošću i potreba za pravednošću u pojedinačnim slučajevima bitne su sastavnice prostora pravde. Stoga, ova Uredba predviđa poveznice koje su najprikladnije za postizanje tih ciljeva. Slijedom toga, ova Uredba propisuje opće pravilo kao i posebna pravila te,

⁴ OJ C 53, 3.3.2005, str. 1.

⁵ OJ L 12, 16.1.2001., str. 1. Uredba kako je posljednji puta izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1791/2006 (OJ L 363, 20.12.2006., str. 1.).

- u određenim odredbama, “izbjegavajuću klauzulu” koja dopušta otklon od tih pravila kada je jasno iz svih okolnosti slučaja da je štetna radnja očito uže povezana s drugom državom. Ovaj skup pravila stvara fleksibilni okvir kolizijskih pravila. Jednako tako omogućava sudu pred kojim se vodi spor postupanje s pojedinim slučajevima na prikladan način.
- (15) Načelo *lex loci delicti commissi* osnovno je rješenje za izvanugovorne obveze u gotovo svim državama članicama, ali praktična primjena načela razlikuje se kada se sastavni čimbenici slučaja protežu u nekoliko država. Ova okolnost izaziva nesigurnost glede mjerodavnog prava.
- (16) Ujednačena pravila trebaju poboljšati predvidljivost sudskih odluka i osigurati razumnu ravnotežu između interesa osobe za koju se tvrdi da je odgovorna i osobe koja je pretrpjela štetu. Veza s državom gdje je nastala izravna šteta (*lex loci damni*) uspostavlja pravičnu ravnotežu između interesa osobe za koju se tvrdi da je odgovorna i osobe koja trpi štetu, a također odražava suvremeni pristup građanskoj odgovornosti i razvoj sustava objektivne odgovornosti.
- (17) Mjerodavno pravo treba biti utvrđeno na temelju toga gdje šteta nastaje, bez obzira na državu ili države u kojima bi mogle nastati neizravne posljedice. Prema tome, u slučajevima tjelesne ozljede ili imovinske štete država u kojoj šteta nastaje treba biti država gdje je pretrpljena ozljeda, odnosno gdje je oštećena imovina.
- (18) Opće pravilo u ovoj Uredbi treba biti “*lex loci damni*” propisano u članku 4. stavku 1. Članak 4. stavak 2. treba smatrati izuzetkom od ovog općeg načela, kojime se stvara posebna veza kada stranke imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi. Članak 4. stavak 3. treba shvatiti kao “izbjegavajuću klauzulu” u odnosu na članak 4. stavke 1. i 2., kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je štetna radnja očito uže povezana s drugom državom.
- (19) Posebna pravila trebaju biti propisana za posebne štetne radnje kada opće pravilo ne dopušta uspostavljanje razumne ravnoteže između interesa u pitanju.
- (20) U stvarima odgovornosti za proizvode, kolizijsko pravilo treba ispuniti ciljeve pravične raspodjele rizika svojstvenih društvu suvremene visoke tehnologije, zaštite zdravlja potrošača, poticanja pronalazaka, osiguravanja nesmetanog tržišnog natjecanja i olakšavanja trgovine. Stvaranje kaskadnog sustava poveznica, zajedno s odredbom predvidljivosti, uravnoteženo je rješenje u pogledu tih ciljeva. Prvi čimbenik koji valja uzeti u obzir jest pravo države u kojoj osoba koja trpi štetu ima svoje uobičajeno boravište kada je šteta nastala, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države. Drugi čimbenici kaskade primjenjuju se ako proizvod nije bio prisutan na tržištu te države, bez utjecaja na članak 4. stavak 2. i mogućnost očito uže veze s drugom državom.
- (21) Posebno pravilo u članku 6. nije izuzetak od općeg pravila u članku 4. stavku 1. već njegovo pojašnjenje. U stvarima nepoštenog tržišnog natjecanja pravilo međunarodnog privatnog prava treba štititi konkurente, potrošače

i opću javnost te osiguravati uredno djelovanje tržišnog gospodarstva. Veza s državom u kojoj je ili je vjerojatno da će biti proizveden učinak na konkurentске odnose ili kolektivne interese potrošača, općenito ostvaruje te ciljeve.

- (22) Izvanugovorne obveze proizašle iz ograničenja tržišnog natjecanja u članku 6. stavku 3. trebaju uključivati povrede, kako nacionalnog, tako i prava tržišnog natjecanja Zajednice. Pravo mjerodavno za takve izvanugovorne obveze treba biti pravo države na čijem tržištu je ili je vjerojatno da će biti proizveden učinak. U slučajevima kada je ili je vjerojatno da će biti proizveden učinak na tržištu više od jedne države, tužitelj treba biti u mogućnosti u određenim okolnostima izabrati kao osnovu svojeg zahtjeva pravo države suda pred kojim se vodi postupak.
- (23) Za svrhe ove Uredbe pojam ograničenja tržišnog natjecanja treba uključivati zabrane sporazuma između poduzetnika, odluke udruženja poduzetnika i usklađeno djelovanje koji kao osnovni cilj ili učinak imaju sprječavanje, ograničavanje ili narušavanje tržišnog natjecanja u državi članici ili na unutarnjem tržištu, kao i zabrane zlouporabe vladajućeg položaja u državi članici ili na unutarnjem tržištu, kada su takvi sporazumi, odluke, usklađena praksa ili zlouporabe zabranjene člancima 81. i 82. Ugovora ili pravom države članice.
- (24) “Šteta u okolišu” treba biti tumačena da znači štetnu promjenu u prirodnim izvorima, kao što su voda, zemlja ili zrak, umanjeње uloge koju taj izvor ima na korist drugih prirodnih izvora ili javnosti ili umanjeње raznolikosti između živih organizama.
- (25) Glede štete u okolišu, članak 174. Ugovora, koji predviđa da treba postojati visoka razina zaštite temeljena na načelu opreznosti i načelu poduzimanja preventivnih mjera, načelu prvenstva korektivnih mjera na izvoru i načelu prema kojem onečišćivač plaća, u cijelosti opravdava uporabu načela koje diskriminira na korist osobe koja trpi štetu. Pitanje kada osoba koja traži naknadu može izabrati mjerodavno pravo, treba biti utvrđeno u skladu s pravom države članice pred čijim se sudom vodi postupak.
- (26) Glede povreda prava intelektualnog vlasništva opće priznato načelo *lex loci protectionis* treba biti očuvano. Za svrhe ove Uredbe pojam “prava intelektualnog vlasništva” treba biti tumačen da znači, primjerice, autorsko pravo, srodna prava, *sui generis* pravo za zaštitu baza podataka i prava industrijskog vlasništva.
- (27) Točan pojam industrijske akcije, kao što je štrajk ili lock-out, razlikuje se od jedne države članice do druge i podvrgnut je unutarnjim pravilima svake države članice. Slijedom toga ova Uredba pretpostavlja kao opće načelo primjenu prava države u kojoj je industrijska akcija provedena, s ciljem zaštite prava i obveza radnika i poslodavaca.
- (28) Posebno pravilo za industrijsku akciju iz članka 9. bez utjecaja je na uvjete koji se odnose na provođenje takve akcije u skladu s nacionalnim pravom

- i bez utjecaja je na pravni položaj sindikata ili udruga koje predstavljaju radnike kako je isti utvrđen pravom država članica.
- (29) Treba predvidjeti posebne odredbe kada je šteta prouzročena radnjom koja nije štetna radnja, kao što je to stjecanje bez osnove, *negotiorum gestio* i *culpa in contrahendo*.
- (30) *Culpa in contrahendo* za svrhe ove Uredbe neovisan je pojam i ne treba nužno biti tumačen u smislu nacionalnog prava. On treba uključivati povredu obveze obznanjivanja i prekid ugovornih pregovora. Članak 12. odnosi se samo na izvanugovorne obveze koje imaju izravnu vezu s postupanjima prije zaključenja ugovora. To znači da ako, dok je ugovor pregovaran, osoba pretrpi tjelesne ozljede, treba primijeniti članak 4. ili drugu odnosnu odredbu ove Uredbe.
- (31) Kako bi se poštovalo načelo autonomije stranaka i poboljšala pravna sigurnost, strankama treba omogućiti izbor mjerodavnog prava za izvanugovornu obvezu. Ovaj izbor treba biti izričit ili proizlaziti s razumnom sigurnošću iz okolnosti slučaja. Pri utvrđivanju postojanja sporazuma sud mora poštivati namjere stranaka. Zaštita treba biti pružena slabijim strankama postavljanjem određenih uvjeta za izbor.
- (32) Poštivanje javnog interesa opravdava pružanje mogućnosti sudovima država članica da u iznimnim okolnostima primjene izuzetke temeljene na javnom poretku i međunarodno prisilnim pravilima. Poglavitito, primjenu odredbe prava mjerodavnog prema ovoj Uredbi, koja bi imala učinak dosuđivanja primjernih šteta priroda kojih nije naknada ili kaznenih šteta pretjerane prirode, može se, ovisno o okolnostima slučaja i pravnom poretku države članice pred čijim sudom se vodi postupak, smatrati protivnom javnom poretku ("*ordre public*") države suda.
- (33) Sukladno postojećim nacionalnim pravilima o naknadi koja se dosuđuje žrtvama prometnih nesreća, pri odmjeravanju štete za tjelesne ozljede u slučajevima kada se nesreća dogodila u državi različitoj od one u kojoj je uobičajeno boravište žrtve, sud pred kojim se vodi postupak treba uzeti u obzir sve odlučujuće stvarne okolnosti pojedinačne žrtve, uključujući posebice stvarne gubitke i troškove naknadne skrbi i zdravstvene njege.
- (34) Kako bi se uspostavila razumna ravnoteža između stranaka, treba uzeti u obzir, u mjeri u kojoj je to primjereno, pravila sigurnosti i postupanja na snazi u državi u kojoj je štetna radnja poduzeta, čak i kada je izvanugovorna obveza podvrgnuta pravu druge države. Pojam "pravila sigurnosti i postupanja" treba tumačiti na način da upućuje na sve propise koji imaju bilo kakvu vezu sa sigurnošću i postupanjem, uključujući primjerice pravila sigurnosti u prometu u slučaju nesreće.
- (35) Treba izbjeći stanje u kojem su kolizijska pravila razasuta u nekoliko propisa i u kojem postoje razlike između tih pravila. Ova Uredba, međutim, ne isključuje mogućnost uključivanja pravila međunarodnog privatnog prava za izvanugovorne obveze u pravo Zajednice u odnosu na posebne stvari. Ova Uredba ne priječi primjenu drugih propisa koji utvrđuju

pravila stvorena kako bi doprinijela urednom djelovanju unutarnjeg tržišta ukoliko ne mogu biti primijenjena zajedno s pravom mjerodavnim prema pravilima ove Uredbe. Primjena odredaba mjerodavnog prava određenog pravilima ove Uredbe ne ograničava slobodno kretanje roba i usluga kako je ono uređeno propisima Zajednice, kao što je to Direktiva 2000/31/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 8. lipnja 2000. o određenim pravnim aspektima usluga informatičkog društva, posebice elektronske trgovine, na unutarnjem tržištu ("Direktiva o elektronskoj trgovini").⁶

- (36) Poštivanje međunarodnih obveza preuzetih od strane država članica znači da ova Uredba nema učinka na međunarodne konvencije kojih je stranka jedna ili više država članica u vrijeme usvajanja Uredbe. Kako bi omogućila što bolji pristup pravilima, Komisija treba objaviti popis odnosnih konvencija u Službenom glasilu Europske unije, na temelju podataka dostavljenih od strane država članica.
- (37) Komisija će Europskom parlamentu i Vijeću podnijeti prijedlog u svezi s postupcima i uvjetima sukladno kojima bi države članice bile ovlaštene pregovarati i zaključivati u svoje ime sporazume s trećim državama u pojedinačnim i iznimnim slučajevima, u svezi sa sektorskim stvarima, koji bi sadržavali odredbe o pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze.
- (38) Budući da cilj ove Uredbe ne može biti dostatno postignut od strane država članica, te da stoga može, s obzirom na opseg i učinke ove Uredbe, biti uspješnije postignut na razini Zajednice, Zajednica može usvojiti mjere u skladu s načelom podrednosti predviđenom u članku 5. Ugovora. U skladu s načelom razmjernosti predviđenim u tom članku Uredba ne prelazi mjeru potrebnog za ostvarenje tog cilja.
- (39) U skladu s člankom 3. Protokola o položaju Ujedinjenog Kraljevstva i Irske, dodanog Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Europske zajednice, Ujedinjeno Kraljevstvo i Irska sudjeluju u usvajanju i primjeni ove Uredbe.
- (40) U skladu s člancima 1. i 2. Protokola o položaju Danske, dodanog Ugovoru o Europskoj uniji i Ugovoru o osnivanju Europske zajednice, Danska ne sudjeluje u usvajanju ove Uredbe, i nije njome obvezana niti je podvrgnuta njezinoj primjeni,

USVOJILI SU OVU UREDBU:

POGLAVLJE I. POLJE PRIMJENE

Članak 1.

Polje primjene

1. Ova Uredba primjenjuje se, u slučajevima koji uključuju sukob zakona, na izvanugovorne obveze u građanskim i trgovačkim stvarima. Ona se ne primjenjuje, posebice, na porezne, carinske i upravne stvari ni na

⁶ OJ L 178, 17.7.2000., str. 1.

odgovornost države za činjenje ili propuštanje u obavljanju svoje državne vlasti (“*acta iure imperii*”).

2. Iz polja primjene ove Uredbe isključeno je sljedeće:
 - (a) izvanugovorne obveze proizašle iz obiteljskih odnosa i odnosa koji, prema pravu mjerodavnom za takve odnose, imaju usporedive učinke, uključujući obveze uzdržavanja;
 - (b) izvanugovorne obveze proizašle iz bračnoimovinskog režima, imovinskih režima koji, prema pravu mjerodavnom za takve odnose, imaju učinke usporedive s brakom, te oporuka i nasljeđivanja;
 - (c) izvanugovorne obveze proizašle iz mjenica, čekova, obveznica i drugih prenosivih vrijednosnih papira u mjeri u kojoj obveze iz tih drugih prenosivih vrijednosnih papira proizlaze iz njihova obilježja prenosivosti;
 - (d) izvanugovorne obveze proizašle iz prava trgovačkih društava ili drugih pravnih osoba glede pitanja kao što su nastanak upisom u upisnik ili na drugi način, pravna i poslovna sposobnost, unutarnja organizacija ili likvidacija trgovačkih društava i drugih pravnih osoba, osobna odgovornost osoba ovlaštenih za zastupanje i članova kao takvih za obveze trgovačkog društva ili druge pravne osobe i osobna odgovornost revizora prema trgovačkom društvu ili prema njegovim članovima pri zakonom propisanim revizijama računovodstvenih dokumenata;
 - (e) izvanugovorne obveze proizašle iz odnosa između osnivača, skrbnika i korisnika *trusta* stvorenog voljom stranaka;
 - (f) izvanugovorne obveze proizašle iz nuklearne štete;
 - (g) izvanugovorne obveze proizašle iz povreda privatnosti i prava osobnosti, uključujući klevetu.
3. Ova Uredba ne primjenjuje se na dokaze i postupak, bez utjecaja na članke 21. i 22.
4. Za svrhe ove Uredbe “država članica” znači bilo koja država članica osim Danske.

Članak 2.

Izvanugovorne obveze

1. Za svrhe ove Uredbe, šteta uključuje bilo koju posljedicu proizašlu iz štetne radnje, stjecanja bez osnove, *negotiorum gestio* ili *culpa in contrahendo*.
2. Ova Uredba primjenjuje se također na izvanugovorne obveze za koje je vjerojatno da će nastati.
3. Bilo koje upućivanje u ovoj Uredbi:
 - (a) na događaj koji je prouzročio štetu, uključuje i događaje koji su prouzročili štetu za koju je vjerojatno da će nastati; i
 - (b) na štetu, uključuje i štetu za koju je vjerojatno da će nastati.

Članak 3.

Opća primjena

Pravo određeno ovom Uredbom primjenjuje se bez obzira je li ili nije pravo države članice.

POGLAVLJE II.

ŠTETNE RADNJE

Članak 4.

Opće pravilo

1. Izuzev ako je drugačije određeno ovom Uredbom, pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štetne radnje pravo je države u kojoj je šteta nastala, bez obzira na državu u kojoj je nastupio događaj koji je prouzročio nastalu štetu i bez obzira na državu ili države u kojima su nastale neizravne posljedice tog događaja.
2. Međutim, kada i osoba za koju se tvrdi da je odgovorna i osoba koja trpi štetu imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi u vrijeme nastanka štete, primjenjuje se pravo te države.
3. Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je štetna radnja očito u užoj vezi s državom različitom od one iz stavaka 1. i 2., primjenjuje se pravo te druge države. Očito uža veza s drugom državom može se temeljiti posebice na prethodnom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s odnosnom štetnom radnjom.

Članak 5.

Odgovornost za proizvode

1. Bez utjecaja na članak 4. stavak 2., pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štete koju je prouzročio proizvod jest:
 - (a) pravo države u kojoj je osoba koja trpi štetu imala svoje uobičajeno boravište u vrijeme nastanka štete, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države; ili, ako tome nije tako,
 - (b) pravo države u kojoj je proizvod pribavljen, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države; ili, ako tome nije tako,
 - (c) pravo države u kojoj je šteta nastala, ako je proizvod bio prisutan na tržištu te države.Međutim, mjerodavno je pravo države u kojoj osoba za koju se tvrdi da je odgovorna ima uobičajeno boravište ako nije mogla razumno predvidjeti prisutnost na tržištu tog proizvoda ili proizvoda iste vrste u državi čije je pravo mjerodavno prema točkama (a), (b) ili (c).
2. Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je štetna radnja očito uže povezana s državom različitom od one iz stavka 1., primjenjuje se pravo te druge države. Očito uža veza s drugom državom može se temeljiti posebice na prethodnom odnosu između stranaka, kao što je ugovor koji je usko povezan s odnosnom štetnom radnjom.

Članak 6.

Nepošteno tržišno natjecanje i radnje ograničavanja slobodnog tržišnog natjecanja

1. Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz radnje nepoštenog tržišnog natjecanja pravo je države na čijem teritoriju radnja ima ili je vjerojatno da će imati učinak na konkurentske odnose ili skupne interese potrošača.
2. Kada radnja nepoštenog tržišnog natjecanja ima učinak isključivo na interese određenog konkurenta, primjenjuje se članak 4.
3. (a) Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz ograničenja tržišnog natjecanja pravo je države na čijem tržištu ograničenje ima ili je vjerojatno da će imati učinak.
(b) Kada ograničenje ima ili je vjerojatno da će imati učinak na tržištu više od jedne države, osoba koja zahtijeva naknadu štete i koja podnosi tužbu pred sudom tuženikova prebivališta, može umjesto toga izabrati kao temelj svojeg zahtjeva pravo države toga suda, pod uvjetom da je tržište te države članice jedno od onih na kojima ograničenje natjecanja, iz kojeg proizlazi izvanugovorna odgovornost za štetu na kojoj se temelji zahtjev, ima izravan i bitan učinak; kada tužitelj podnosi tužbu, sukladno primjenjivim pravilima o nadležnosti, protiv više od jednog tuženika pred tim sudom, može izabrati kao temelj svojeg zahtjeva pravo države toga suda ako je ograničenje tržišnog natjecanja na kojem počiva zahtjev protiv svakog od tih tuženika imalo izravan i bitan učinak također i na tržištu države članice toga suda.
4. Primjena prava mjerodavnog prema ovom članku ne može biti otklonjena sporazumom sukladno članku 14.

Članak 7.

Šteta u okolišu

Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz štete u okolišu, ili štete pretrpljene od strane osoba ili imovinske štete kao posljedice takve štete jest pravo utvrđeno člankom 4. stavkom 1., izuzev ako osoba koja zahtijeva naknadu štete izabere kao temelj svojeg zahtjeva pravo države nastupa događaja koji je prouzročio štetu.

Članak 8.

Povreda prava intelektualnog vlasništva

2. Pravo mjerodavno za izvanugovornu štetu proizašlu iz povrede prava intelektualnog vlasništva pravo je države za koju se zahtijeva zaštita.
3. U slučaju kada izvanugovorna obveza proizlazi iz povrede jedinstvenog prava intelektualnog vlasništva Zajednice, pravo mjerodavno za pitanja koja nisu uređena odnosnim propisom Zajednice pravo je države u kojoj je radnja povrede poduzeta.

4. Primjena prava mjerodavnog prema ovom članku ne može biti otklonjena sporazumom sukladno članku 14.

Članak 9.

Industrijska akcija

Bez utjecaja na članak 4. stavak 2., pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu u pogledu odgovornosti osobe u svojstvu radnika ili zaposlenika ili organizacije koja predstavlja njihove profesionalne interese za štetu prouzročenu industrijskom akcijom, koja je u tijeku ili je provedena, pravo je države u kojoj akcija treba biti ili je bila provedena.

POGLAVLJE III.

STJECANJE BEZ OSNOVE, *NEGOTIORUM GESTIO* I *CULPA IN CONTRAHENDO*

Članak 10.

Stjecanje bez osnove

1. Ako se izvanugovorna obveza proizašla iz stjecanja bez osnove, uključujući plaćanje pogrešno primljenih iznosa, odnosi na odnos koji postoji između stranaka, kao što je odnos proizašao iz ugovora ili štetne radnje, koji je usko povezan s tim stjecanjem bez osnove, podvrgnuta je pravu koje je mjerodavno za taj odnos.
2. Kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju stavka 1. i stranke imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi u vrijeme nastupa događaja koji je prouzročio stjecanje bez osnove, mjerodavno je pravo te države.
3. Kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju stavaka 1. ili 2., tada je to pravo države u kojoj se dogodilo stjecanje bez osnove.
4. Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je izvanugovorna obveza proizašla iz stjecanja bez osnove očito uže povezana s državom različitom od one iz stavaka 1., 2. i 3., primjenjuje se pravo te druge države.

Članak 11.

Negotiorum gestio

1. Ako se izvanugovorna obveza proizašla iz radnje poduzete bez potrebnog ovlaštenja u svezi s poslovima druge osobe odnosi na odnos koji postoji između stranaka, kao što je odnos proizašao iz ugovora ili štetne radnje, koji je usko povezan s tom izvanugovornom obvezom, podvrgnuta je pravu koje je mjerodavno za taj odnos.
2. Kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju stavka 1. i stranke imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi u vrijeme nastupa događaja koji je prouzročio nastanak štete, mjerodavno je pravo te države.

3. Kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju stavaka 1. ili 2., tada je to pravo države u kojoj je radnja poduzeta.
4. Kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je izvanugovorna obveza proizašla iz radnje poduzete bez potrebnog ovlaštenja u svezi s poslovima druge osobe očito uže povezana s državom različitom od one iz stavaka 1., 2. i 3., primjenjuje se pravo te druge države.

Članak 12.

Culpa in contrahendo

1. Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu proizašlu iz postupanja koja su prethodila zaključenju ugovora, bez obzira na to je li ugovor doista zaključen ili nije, pravo je koje se primjenjuje na ugovor ili koje bi se primjenjivalo na ugovor da je on bio zaključen.
2. Kada mjerodavno pravo ne može biti utvrđeno na temelju stavka 1., tada je to:
 - (a) pravo države u kojoj je nastala šteta, bez obzira na državu u kojoj je nastupio događaj koji je prouzročio nastalu štetu i bez obzira na državu ili države u kojima su nastale neizravne posljedice toga događaja; ili
 - (b) kada stranke imaju svoje uobičajeno boravište u istoj državi u vrijeme nastupanja događaja koji je prouzročio štetu, pravo te države; ili
 - (c) kada je iz svih okolnosti slučaja jasno da je izvanugovorna obveza, proizašla iz postupanja koja su prethodila zaključenju ugovora, očito uže povezana s državom različitom od one iz točaka (a) i (b), pravo te druge države.

Članak 13.

Primjena članka 8.

Za svrhe ovog poglavlja članak 8. primjenjuje se na izvanugovorne obveze proizašle iz povrede prava intelektualnog vlasništva.

POGLAVLJE IV. **SLOBODA IZBORA**

Članak 14.

Sloboda izbora

1. Stranke se mogu sporazumjeti o podvrgavanju izvanugovornih obveza pravu koje izaberu:
 - (a) sporazumom zaključenim nakon nastupanja događaja koji je prouzročio nastalu štetu; ili
 - (b) kada sve stranke obavljaju trgovačku djelatnost, također i sporazumom slobodno pregovaranim prije nastupa događaja koji je prouzročio nastalu štetu.

Izbor mjerodavnog prava mora biti izričit ili proizlaziti s razumnom sigurnošću iz okolnosti slučaja i bez utjecaja je na prava trećih osoba.

2. Kada su svi odlučujući čimbenici slučaja u vrijeme nastupa događaja iz kojeg je proizašla šteta prisutni u državi različitoj od one čije je pravo izabrano, stranački izbor ne utječe na primjenu odredbi prava te druge države koje ne mogu biti otklonjene sporazumom.
3. Kada su svi odlučujući čimbenici slučaja u vrijeme nastupa događaja iz kojeg je proizašla šteta prisutni u jednoj ili više država članica, stranački izbor prava koje nije pravo bilo koje države članice ne utječe na primjenu odredbi prava Zajednice, i kada je to primjenjivo, njihova preuzimanja u pravo države članice suda, koje ne mogu biti otklonjene sporazumom.

POGLAVLJE V. ZAJEDNIČKA PRAVILA

Članak 15.

Doseg mjerodavnog prava

Pravu mjerodavnom za izvanugovorne obveze prema ovoj Uredbi podvrgnuti su posebice:

- (a) osnova i opseg odgovornosti, uključujući utvrđenje osoba koje mogu biti smatrane odgovornima za radnje koje su same poduzele;
- (b) osnove oslobođenja od odgovornosti, bilo koje ograničenje odgovornosti i bilo koja podjela odgovornosti;
- (c) postojanje, priroda i odmjeravanje štete ili zahtijevanog pravnog sredstva;
- (d) mjere koje sud, unutar ovlaštenja prenijetih na sud njegovim postupovnim pravom, može odrediti radi sprječavanja ili prestanka povrede ili štete ili radi osiguravanja isplate naknade;
- (e) pitanje je li pravo zahtijevati naknadu štete ili pravno sredstvo prenosivo, uključujući nasljeđivanjem;
- (f) osobe ovlaštene na naknadu štete pretrpljene osobno;
- (g) odgovornost za radnje druge osobe;
- (h) način na koji obveza može prestati i pravila o prekluziji i zastari, uključujući pravila glede početka, zastoja i prekida tijeka prekluzije ili zastare.

Članak 16.

Međunarodno prisilna pravila

Ništa u ovoj Uredbi ne ograničava primjenu odredbi prava države suda u slučaju kada su one prisilne bez obzira na pravo inače mjerodavno za izvanugovornu obvezu.

Članak 17.

Pravila sigurnosti i postupanja

Pri procjeni postupanja osobe za koju se tvrdi da je odgovorna, uzimaju se u obzir kao činjenica i ukoliko je primjereno, pravila sigurnosti i postupanja koja su bila na snazi u mjestu i u vrijeme događaja koji je prouzročio odgovornost.

Članak 18.

Izravna tužba protiv osiguratelja odgovorne osobe

Osoba koja je pretrpjela štetu može svoj zahtjev podnijeti izravno protiv osiguratelja osobe odgovorne za isplatu naknade ako pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu ili pravo mjerodavno za ugovor o osiguranju tako predviđa.

Članak 19.

Subrogacija

Kada jedna osoba ("vjerovnik") ima izvanugovorni zahtjev prema drugoj osobi ("dužniku"), i treća osoba ima obvezu ispunjenja prema vjerovniku ili je doista ispunila obvezu prema vjerovniku, pravo mjerodavno za dužnost treće osobe glede ispunjenja prema vjerovniku mjerodavno je i za pitanje je li i u kojoj mjeri treća osoba ovlaštena koristiti se protiv dužnika pravima koja vjerovnik ima protiv dužnika prema pravu koje je mjerodavno za njihov odnos.

Članak 20.

Odgovornost više osoba

Ako vjerovnik ima potraživanje prema nekoliko dužnika koji su odgovorni za isto potraživanje, i jedan od dužnika je već ispunio potraživanje u cijelosti ili djelomično, pitanje dužnikovog prava zahtijevati naknadu od drugih dužnika podvrgnuto je pravu mjerodavnom za izvanugovornu obvezu tog dužnika prema vjerovnicima.

Članak 21.

Valjanost glede oblika

Jednostrana radnja kojom se namjerava proizvesti pravni učinak i koja je povezana s izvanugovornom obvezom valjana je glede oblika ako udovoljava uvjetima glede oblika predviđenima pravom mjerodavnim za odnosnu izvanugovornu obvezu ili pravom države u kojoj je radnja poduzeta.

Članak 22.

Teret dokaza

1. Pravo mjerodavno za izvanugovornu obvezu prema ovoj Uredbi primjenjuje se u mjeri u kojoj, u stvarima izvanugovornih obveza, sadrži pravila koja uspostavljaju pravne predmnijeve ili određuju teret dokaza.
2. Radnje kojima se namjerava proizvesti pravni učinak mogu se dokazivati bilo kojim dokaznim sredstvom koje priznaje pravo države suda ili bilo koje pravo na koje upućuje članak 21. prema kojem je ta radnja valjana

glede oblika, pod uvjetom da to dokazno sredstvo može biti izvedeno od strane suda.

POGLAVLJE VI. OSTALE ODREDBE

Članak 23.

Uobičajeno boravište

1. Za svrhe ove Uredbe uobičajeno boravište trgovačkih društava i drugih tijela, nastalih upisom u upisnik ili bez upisa, jest mjesto središnje uprave.
Kada događaj koji je prouzročio štetu nastupi ili šteta nastane u okviru poslovanja podružnice, zastupništva ili bilo kojeg drugog poslovnog nastana, mjesto u kojem je smještena podružnica, zastupništvo ili bilo koji drugi poslovni nastan smatra se mjestom uobičajenog boravišta.
2. Za svrhe ove Uredbe uobičajeno boravište fizičke osobe koja djeluje u okviru svoje poslovne djelatnosti njezino je glavno poslovno mjesto.

Članak 24.

Isključenje uzvrata i upućivanja dalje

Primjena prava bilo koje države predviđenog ovom Uredbom znači primjenu pravila na snazi u toj državi izuzev pravila međunarodnog privatnog prava.

Članak 25.

Države s nejedinstvenim pravnim sustavom

1. Kada se država sastoji od nekoliko teritorijalnih jedinica, od kojih svaka ima vlastita pravna pravila glede izvanugovornih obveza, svaka teritorijalna jedinica smatra se državom za svrhe utvrđivanja prava mjerodavnog prema ovoj Uredbi.
2. Država članica unutar koje različite teritorijalne jedinice imaju vlastita pravna pravila glede izvanugovornih obveza, nije obvezna primjenjivati ovu Uredbu na sukobe ograničene samo na prava takvih jedinica.

Članak 26.

Javni poredak države suda

Primjena odredbe prava bilo koje države predviđenog ovom Uredbom može biti odbijena samo ako je takva primjena očito nespojiva s javnim poretkom ("*ordre public*") države suda.

Članak 27.

Odnos s drugim odredbama prava Zajednice

Ova Uredba ne priječi primjenu odredbi prava Zajednice koje glede posebnih stvari propisuju kolizijska pravila za izvanugovorne obveze.

Članak 28.

Odnos s postojećim međunarodnim konvencijama

1. Ova Uredba ne priječi primjenu međunarodnih konvencija kojih je stranka jedna ili više država članica u vrijeme usvajanja ove Uredbe i koje propisuju kolizijska pravila za izvanugovorne obveze.
2. Međutim, u odnosima između država članica ova Uredba ima prednost pred konvencijama zaključenima isključivo između dvije ili više od njih u mjeri u kojoj se te konvencije odnose na stvari uređene ovom Uredbom.

POGLAVLJE VII. **ZAVRŠNE ODREDBE**

Članak 29.

Popis konvencija

1. Do 11. srpnja 2008., države članice dužne su obavijestiti Komisiju o konvencijama na koje upućuje članak 28. stavak 1. Nakon tog datuma države članice dužne su obavijestiti Komisiju o svim otkazima takvih konvencija.
2. Komisija je dužna objaviti u Službenom glasilu Europske unije u roku od šest mjeseci od primitka:
 - (i) popis konvencija na koje upućuje stavak 1.;
 - (ii) otkaze na koje upućuje stavak 1.

Članak 30.

Odredba o preispitivanju

1. Najkasnije 20. kolovoza 2011., Komisija je dužna podnijeti Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom socijalnom odboru izvješće o primjeni Uredbe. Ako je potrebno, izvješće mora biti popraćeno prijedlozima za prilagođavanje ove Uredbe. Izvješće mora uključivati:
 - (i) istraživanje o učincima načina na koji se postupa sa stranim pravom u različitim pravnim sustavima i o mjeri u kojoj sudovi država članica primjenjuju strano pravo u praksi na temelju ove Uredbe;
 - (ii) istraživanje o učincima članka 28. ove Uredbe glede Haške konvencije od 4. svibnja 1971. o pravu mjerodavnom za prometne nesreće.
2. Najkasnije 31. prosinca 2008., Komisija je dužna podnijeti Europskom parlamentu, Vijeću i Europskom socijalnom odboru istraživanje o stanju na području prava mjerodavnog za izvanugovorne obveze proizašle iz povrede privatnosti i prava osobnosti, uzimajući u obzir pravila glede slobode tiska i slobode izražavanja u medijima, i o kolizijskopравnim pitanjima glede Direktive 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca u svezi s obradom osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka.⁷

⁷ OJ L 281, 23.11.1995., str. 31.

Članak 31.**Primjena s obzirom na vrijeme**

Ova Uredba primjenjuje se na događaje koji su prouzročili štetu, nastale nakon njezina stupanja na snagu.

Članak 32.**Datum primjene**

Ova Uredba primjenjuje se od 11. siječnja 2009., izuzev članka 29. koji se primjenjuje od 11. srpnja 2008.

Ova Uredba obvezujuća je u cijelosti i izravno primjenjiva u državama članicama sukladno Ugovoru o osnivanju Europske zajednice.

U Strasbourgu, 11. srpnja 2007.

Za Europski parlament
Predsjednik
H.-G. PÖTTERING

Za Vijeće
Predsjednik
M. LOBO ANTUNES

Summary

THE ROME II REGULATION: UNIFORM RULES ON THE LAW APPLICABLE TO NON-CONTRACTUAL OBLIGATIONS IN THE EU

Number of years after the work on the harmonisation of the provisions on non-contractual obligations recommenced, the Rome II Regulation was finally adopted in July 2007. Based on the comprehensive analysis of its rules, this article offers certain conclusions regarding the essential features of the new instrument. The solutions provided in the Rome II Regulation can by and large be understood as codification of the rules presently applicable in the field of conflict of laws in non-contractual matters in the significant portion of the Member States. This primarily concerns the selection of the objective connecting factors and possibility to choose the applicable law limited to the extent that the preponderating interests of the weaker party as well as third parties so require. Nonetheless, some of the its rules reflect the intrinsic nature of a legal instrument of secondary Community law given that it serves the purpose of attaining some of the fundamental principles of the Community legal system. A case in point is the provision which prevents evading "ordinary" mandatory rules of *acquis* in entirely intra-Community cases.

Key words: *European private international law, Rome II, applicable law, non-contractual obligation, quasi-contracts.*

Zusammenfassung

DIE VERORDNUNG ROM II: VEREINHEITLICHTE REGELN ÜBER DAS AUF AUSSERVERTRAGLICHE SCHULDVERHÄLTNISSE ANZUWENDENDE RECHT IN DER EUROPÄISCHEN UNION

Nach jahrelanger Arbeit an der Vereinheitlichung des Textes erblickte die Verordnung Rom II das Tageslicht. Die in dieser Arbeit dargelegte gesamte Analyse der Regeln der Verordnung bildet die Grundlage für bestimmte Schlussfolgerungen bezüglich ihrer wesentlichen Merkmale. In ihren Lösungen wurde größtenteils der traditionelle Ansatz beibehalten und kann deshalb fast als Kodifizierung der Kollisionsnormen für außervertragliche Schuldverhältnisse eines bedeutenden Teils der Mitgliedstaaten bezeichnet werden. Dabei wird vor allem an die Wahl objektiver Verbindungen und Auswahlmöglichkeiten des anzuwendenden Rechts gedacht, die durch vorherrschende Interessen zum Schutz der im Verfahren schwächeren Partei sowie auch dritter Personen begrenzt sind.

Dennoch wird durch einzelne Lösungen die Gemeinschaft erhalten, denn sie dienen der Förderung einiger Schlüsselprinzipien dieses Rechtssystems. Ein Beispiel für eine solche Lösung ist die Bestimmung, durch die verhindert wird die Anwendung zu vermeiden, falls die Verbindung mit einem Gebiet der Europäischen Union, "gewöhnlichen" gewollten Regeln des *acquis* deutlich wird.

Schlüsselwörter: *europäisches internationales Privatrecht, Rom II, anzuwendendes Recht, außervertragliche Schuldverhältnisse, Quasikontakte.*

Sommario

REGOLAMENTO ROMA II: REGOLE COMUNI SUL DIRITTO APPLICABILE ALLE OBBLIGAZIONI EXTRA CONTRATTUALI NELL'UNIONE EUROPEA

Dopo anni di sforzi tesi ad armonizzare il testo, il Regolamento Roma II ha visto la luce. L'esame dettagliato delle norme del Regolamento, che offre il presente lavoro, rappresenta il presupposto per potere giungere a determinate conclusioni relative alle sue più importanti caratteristiche. Attraverso le soluzioni adottate ha mantenuto, per la maggior parte, un approccio tradizionale, sicché si può ritenere alla stregua di una codificazione delle regole di collisione in tema di obbligazioni extracontrattuali per un numero significativo di Stati membri. Innanzi tutto, si pensa alla scelta dei collegamenti oggettivi ed alla possibilità di scelta del diritto applicabile, limitata dai prevalenti interessi di protezione della parte più debole nel procedimento, così come dei terzi soggetti. Tuttavia, attraverso alcune soluzioni offerte mantiene, altresì, l'intrinseca funzione di fonte secondaria della Comunità, giacché contribuisce al progresso di alcuni principi chiave di detto sistema giuridico. Un esempio di siffatta soluzione è rappresentato dalla disposizione che impedisce di aggirare l'applicazione nel caso che dimostra un nesso soltanto con l'ambito dell'Unione europea delle "semplici" regole coattive dell'*acquis*.

Parole chiave: *diritto internazionale privato europeo, Roma II, diritto applicabile, responsabilità extracontrattuale, quasi-contratti.*